

ROD PÁNŮ ČERNČICKÝCH Z KÁCOVA V 16. STOLETÍ

Marek STARÝ

I. Úvodem

Dne 10. února 1616 zpečetili purkmistr a rada jihomoravského městečka Kunštátu na svém zasedání česky psaný list, adresovaný českému pánu Kryštofu Arnoštovi Španovskému z Lisova a na Loutkově.¹⁾ Jeho prostřednictvím poskytovali adresátovi svědectví o existenci náhrobních kamenů příslušníků rodu pánů Černčických z Kácova, někdejších majitelů panství, v kunštátském kostele. Téhož dne jako představitel městské správy vystavil velmi podobný, pouze úvodem, závěrem a některými drobnými pravopisnými odchylkami se odlišující list i Mikuláš Korinský z Olivetské Hory, úředník tehdejšího majitele Kunštátu, štýrského šlechtice Štěpána Šmída z Freihofu.²⁾ Odpověď na otázku, k čemu hodlal Kryštof Arnošt (jehož matka z rodu Černčických pocházela) toto svědectví použít, se zřejmě skrývá v juxtě, připojené k deskovému zápisu o přijetí jeho otce Štěpána do českého panského stavu v roce 1588. Zmíněná juxta je datována 5. dubna 1618 a uvádí, že Štěpán zemřel dříve, než stačil odpovídajícím způsobem prokázat svůj původ, a proto že nyní jeho syn „vedle vyměření řádu stavu panského provedl dostatečně dávnou starožitnost rytířskou rodu svého a předků svých, po otci čtyry štíty a po mateři též čtyry štíty“.³⁾ S největší pravděpodobností byly tedy zmíněné dokumenty použity právě k prokázání urozeného původu Kryštofa Arnošta.

1) NA Praha, fond Šlechtické průby, kart. 1, č. 14 (Černčický z Kácova), i. č. 87. Viz Příloha 1.

2) NA Praha, Šlechtické průby, kart. 1, č. 14, i. č. 88.

3) NA Praha, fond Desky zemské, sign. DZSt 47, fol. N 16v; viz též Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu (= SČ), díl VII., 1586–1591, ed. Anton Gindely – František Dvorský – Julius Pažout, Praha 1891, s. 272–273, č. 159.

V každém případě přinášejí oba dopisy hodnověrné informace o čtyřech náhrobnících, které na počátku 17. století v Kunštátu existovaly. První, zasazený ve zdi kostela, s erbem Černčických z Kácova a vytesanou postavou, patřil Janovi Černčickému z Kácova a na Kunštátě, který podle nápisu zemřel v roce 1550 v pátek před svatým Vavřincem (8. srpna). Jen krátce ho přežila manželka Magdalena z Nestajova, jež podle nápisu na dalším kameni, položeném na jejím hrobě a opatřeném jejím rodovým erbem, zesnula v roce 1552 na den svaté Juliany (16. února). Třetí náhrobník, opět s erbem pánů Černčických, patřil Divišovi Černčickému z Kácova na Lysicích, jako datum jeho úmrtí uváděl rok 1563, středu před svatým Duchem (26. května). Konečně čtvrtý náhrobník, který poskytovatelé svědectví našli a o jehož případné heraldické či jiné výzdobě se nezmínili, byl spojen s Janem Černčickým z Kácova na Opatovicích, jenž zemřel v roce 1561 v úterý před svátkem na víru obrácení apoštola Pavla (22. ledna).

Pověstný zub času neúprosně zahlodal i v Kunštátu, takže na počátku 20. století tu byl k vidění pouze první ze zmíněných kamenů a na něm již byla čitelná pouze část nápisu: „*Wpatek przied swatym Wawrzyncem umrzziel urozeny Jan Cze ... Buoh dussy geho milostiw bud*“.⁴⁾ Stejná situace panuje i dnes – figurální náhrobník Jana Černčického lze sice shlédnout v kostele sv. Stanislava, nápis je však již nerozlučitelný.⁵⁾ Zdá se nicméně, že data úmrtí byla minimálně v místní tradici známa: ještě velký sběratel genealogického materiálu Jan Václav hrabě Dobřenský z Dobřenic totiž uvedl v rodokmenu Černčických z Kácova u všech čtyřech výše zmíněných pánů rok úmrtí a údaj o místě pohřbu.⁶⁾

Velmi podstatná je nepochybně otázka vzájemného příbuzenského poměru uvedených osob. V této souvislosti je nutno konstatovat, že rodu pánů Černčických z Kácova si dosavadní genealogická literatura příliš nevěnovala a nejnázne dostupné údaje se kupodivu celkem významně liší. Stačí jen porovnat již zmíněný rodokmen v Dobřenského sbírce s podobnou genealogickou sbírkou Vladimíra Janovského,⁷⁾ s Augustem Sedláčkem

4) Jan Tenora: Kunštátský okres. Vlastivěda moravská. II. Místopis Moravy. Díl I. Brněnský kraj, číslo 35, Brno 1903, s. 37-38, fotografie náhrobku je na s. 39; srovnej také Týž: Dějiny městečka Kunštátu, Brno 1885, s. 27.

5) Zmiňuje se o něm i Bohumil Samek: Umělecké památky Moravy a Slezska 2 (J-N), Praha 1999, s. 283.

6) NA Praha, fond Dobřenského genealogická sbírka (= Dobřenský), i. č. 176 (Černčický z Kácova).

7) NA Praha, fond Rodopisná sbírka Vladimíra Janovského (= Janovský), kart. 27, „z Kácova, Černčický“.

sestaveným heslem „Černčický z Kácova“ v Ottově slovníku naučném⁸⁾ či s nejnovějším, stručným přehledem Janova potomstva v regionální literatuře.⁹⁾ Rozcházejí se nejen v časových údajích, ale především v uspořádání rodové posloupnosti a v neposlední řadě i v počtu stejnojmenných osob. Proto je třeba věnovat i samotné genealogii pánů z Kácova poněkud podrobnější pozornost a konfrontovat předložené údaje s řečí původních dobových pramenů.¹⁰⁾

Páni Černčičtí z Kácova se nevázali, stejně jako většina šlechtických rodů té doby, na jeden konkrétní region a lze se s nimi v 16. století setkat ve středních, jižních a východních Čechách stejně jako na Moravě. Jejich památka je však dodnes spjata především se založením Nového Města nad Metují v roce 1501 a nejvíce prostoru se jim z tohoto důvodu dostává v regionální literatuře východočeské. Na četné její zmínky navazuje i tato studie, která se za použití archivních pramenů pokouší o vytvoření obsáhlejšího přehledu dějin tohoto nepochybně zajímavého rodu v necelém posledním století jeho existence.

II. Jan Černčický († 1550) a jeho děti

Zakladatelem moravské větve rodu, spjaté na čas s dějinami Kunštátu, se stal Jan Černčický z Kácova,¹¹⁾ kterému 25. června 1529 vložil Vojtěch z Pernštejna do moravských zemských desk panství Kunštát, totiž hrad

8) Ottův slovník naučný (= OSN), VI. díl, Praha 1893, s. 615.

9) Bohumil Dvořáček: Pohledy do minulosti Nového Města nad Metují, Nové Město nad Metují 1998, s. 45-46; Týž: Co víme o Janu Černčickém z Kácova. Stopami dějin Náchodska 7, 2001, s. 205-207.

10) Práce se opírá především o zápisy v soudobých úředních knihách, uložených v NA Praha, fond Desky zemské, především Desky zemské větší (= DZV) a v menší míře též Desky zemské menší (= DZM), a z MZA Brno, fond A 3 – Stavovské rukopisy, Půhony (= PŮH) a samozřejmě též o edičně zpřístupněné knihy moravských zemských desk, tj. Moravské zemské desky II. Kraj olomoucký 1480–1566 (= MZD II OL), ed. František Matějček, Brno 1948; Moravské zemské desky II. Kraj brněnský 1480–1566 (= MZD II BR), ed. Tomáš Kalina, Praha 1950; Moravské zemské desky III. Kraj olomoucký 1567–1642 (= MZD III OL), ed. F. Matějček, Praha 1953, a Moravské zemské desky III. Kraj Brněnský 1567–1642 (= MZD III BR), ed. Miroslav Rohlík, Praha 1937.

11) Osobou Jana Černčického z Kácova se naposledy zabýval B. Dvořáček, Co víme o Janu Černčickém z Kácova, s. 203-210. Vyšel přitom ze starší regionální literatury a pracoval i s moravskými zemskými deskami – podařilo se mu tak shromáždit poměrně značné množství informací. Jejich podání je však poněkud neuspořádané.

a městečko a dvacet pět vesnic stojících a jednu pustou (Bedřichov, Kunčina Ves, Hluboká, Kunice, Lhota, Lysice, Sčechov, (Velké) Opatovice, Brňoví, Smolno, Malonín, Rudka u Opatovic, Roubanina, Roséčka, Oustup, Sulíkov, Petrov, Makov, Roseč, Rudka, Tohoboř, Zbraslavec, Svichotín, Martinova Ves, Rudice a pusté Žněcko) s podacími kostelními právy v Kunštátu, Lysicích a Opatovicích s veškerým dalším příslušenstvím.¹²⁾ Celá transakce měla ovšem de facto charakter majetkové směny, neboť krátce předtím, 9. října 1527, vložil Jan Černčický Vojtěchovi do českých zemských desk panství Nové Město nad Metují s hradem a městem, pustým hradem Staré Hrady (dnes nazýván Výrov), pustými tvrzemi Černčice a Krčín, městečkem Krčín a rovněž četnými vesnicemi (Nahořany, Šonov, Dolsko, Mezilesí, Vrchoviny, Černčice, Spy, Chlístov, Vršovka, Vosíček, Bradle, Zákraví, Jestřebí, Studenka, Hlohov, Zádolí a Bohuslavice) a dalším příslušenstvím v celkové hodnotě 11.000 kop grošů.¹³⁾ Při této příležitosti musela být řešena i otázka vdovského zabezpečení Janovy manželky Magdaleny z Nestajova a snachy Alžběty Malovcové z Pacova, manželky Janova syna Arnošta, jimž bylo na novoměstském panství zapsáno 500, respektive 1.250 kop grošů. Jan je slíbil převést na jiné panství a hned po nabytí Kunštátu je skutečně zapsal Magdalence na vsi Lysicích a Alžbětě na vsi Opatovicích.¹⁴⁾

Podle Sedláčka zemřel Jan Černčický hned v roce 1529, byl pohřben v Novém Městě nad Metují a dědicem Kunštátu se stal jeho stejnojmenný syn.¹⁵⁾ Avšak skutečnost, že náhrobník z roku 1550 patří manželovi Mag-

12) MZD II OL, kniha XXII, s. 256, č. 28.

13) DZV 6, fol. D 22r – D 23r. Viz též Archiv český (= AČ), díl XX., ed. Josef Kalousek, Praha 1902, s. 333, č. 210.

14) MZD II OL, kniha XXII, s. 256, č. 29, 30.

15) OSN VI., s. 615. Rok 1529 jako datum Janovy smrti a novoměstský kostel jako místo jeho posledního odpočinku uvádí v rukopisných dějinách Nového Města nad Metují z počátku 19. století i tamní kaplan Jan Nepomuk Padour (Padiaur), jenž dokonce tvrdí, že Jan „*hinterliess keine männlichen Erben*“. ANM Praha, fond Sběrka rukopisů, č. 1422, *Geschichte der Stadt Neustadt an der Mettau in Böhmen* (1818), s. 100-101. Kaplan Padour dále uvádí, že se u postranního oltáře novoměstského chrámu nacházel náhrobek z roku 1578, patřící panně z rodu Černčických. *Ibid.*, s. 298; stejně i B. Dvořáček: *Pohledy do minulosti Nového Města nad Metují*, s. 195. Jak ale doložil Jiří Horák: *Náhrobní kameny nalezené v děkanském kostele v Novém Městě nad Metují*. *Genealogické a heraldické listy* 3-4/XXII, 2002, s. 8-9, patří tento náhrobní kámen ve skutečnosti Regině ze Šternsdorfu. K jejímu původu viz též Jan Oulík: *K náhrobníku Reginy ze Šternsdorfu*. *Genealogické a heraldické listy* 1/XXIII, 2003, s. 33.

daleny z Nestajova, dokazuje nade vší pochybnost, že majitelem Nového Města a později i Kunštátu byla jedna a tatáž osoba. Za pozornost ovšem stojí, že již v roce 1483 udělil král Vladislav Jagellonský Janovi Černčickému právo svobodně odkazovat své svobodné i zápisné statky, a to vzhledem „*k jeho věrným a ustavičným službám, kteréž nám činil, činí a činiti nepřestává*“.¹⁶⁾ Pokud i zde jde o šlechtice zemřelého v roce 1550 – a neexistují žádné doklady, jež by svědčily o opaku – pak lze zřejmě zmínku o věrných a ustavičných službách považovat pouze za standardní kancelářský obrat. V roce 1483 musel totiž Jan stát právě na prahu dospělosti. I tak se narodil nejpozději v polovině šedesátých let 15. století, což znamená, že se dožil bezmála devadesáti let, věku na tehdejší dobu jistě úctyhodného.

Jan z Kácova zdědil po předcích pouze nevelké zboží černčické, podle něhož se i psal, podařilo se mu ovšem majetkové pozice zchudlého panského rodu opět výrazně posílit. Již v roce 1484 převzal od Aleše Vřešťovského z Rýzmburka za 4.872 uherských zlatých sousední tvrz a městečko Krčín s poplužním dvorem, kostelním podacím, vesnicemi Nahořany, Dolsko, Libchyně a díly Mezilesí, Vrchovin, Doubravice, Šonova a Příbyslavi.¹⁷⁾ Krčínské panství bylo ovšem statkem lenním – jeho propuštění z manství dosáhl Jan až v roce 1497 rozhodnutím krále Vladislava Jagellonského.¹⁸⁾ Významným krokem v rámci soustavného zvelebování takto

16) Text listiny je obsažen v obnoveném novoměstském privilegiu z roku 21. června 1527. SOA Zámorsk, SOKA Náchod, fond Archiv města Nové Město nad Metují, Listiny, i. č. 2, edice Codex iuris municipalis regni Bohemiae (= CIM). Tomus IV-3. Privilegia nekrálovských měst českých 1501–1526, ed. Antonín Haas: s. 43-48, č. 1679 (zde na s. 47-48, pozn. 3).

17) NA Praha, fond Desky dvorské, č. 6, s. 32-33.

18) Opis Vladislavovy listiny ze 4. srpna 1497 se nachází v DZV 6, fol. G 22 („*My Vladislav, z Boží milosti uherský, český, dalmatský, chorvatský etc. král a markrabě moravský, lucemburské a slezské kníže a lužický markrabě etc. Oznamujem tímto listem všem, že jsme prošení jménem urozeného Jana Černčického z Kácova, věrného našeho milého, abychme jeho tvrz a městečko Krčín (sic!) s jejím příslušenstvím z manství propustiti a vysvoboditi a k dědictví dáti a vysaditi ráčili. K jehožto prosbě pro služby, který jest nám týž Jan Černčický činil a činiti nepřestává, nakloněni jsúce, s dobrým rozmyslem a radú věrných našich, mocí královskou v Čechách propustili jsme nadepsanú tvrz a městečko se všemi jejich příslušenstvím Krčín ze všech služeb a povinností manských a mocí listu tohoto propuštíme a k pravému zpuštěnému dědictví témuž Janovi, dědicuom a budoucím jeho dáváme, tak, že on již více nám ani budoucím našim králóm českým ani žádnému jinému žádných služeb ani kterých povinností z toho činiti nemají a nebudú než mají to dědičně mítí, držeti a toho požívati, tak a tím obyčejem, jakožto i jiní obyvatelé království českého*

vzniklého rozsáhlého majetkového komplexu ve východních Čechách se stalo i založení města Nové Hradiště alias Nového Města nad Metují na počátku 16. století. Základní kámen byl položen 10. srpna 1501.¹⁹⁾ V roce 1503 přenesl Jan na novou lokalitu městská práva z Krčína (především právo pořádat trhy a jarmarky, vybírat cla a vařit pivo) a dále je rozhojnil. V roce 1505 obdrželo nově založené město cenné privilegium od polského krále Alexandra Jagellonského, který dovolil, aby novoměstští kupci, kteří se prokáží potvrzením od svého pána Jana Černčického, mohli v Krakovsku kupovat sůl za stejně nízkou cenu jako kupci slezští, pokud slíbí, že nebudou koupěnou sůl prodávat jinde než ve svém městě.²⁰⁾ Tato listina je zároveň zřetelným dokladem o stycích novoměstského pána, z jehož popudu byla zmíněná písemnost nepochybně vystavena. 29. listopadu 1513 vydal pak Jan z Kácova cechovní artikule pro novoměstské soukeníky.²¹⁾

V roce 1523 obdržel Jan další cenné privilegium od českého a uherského krále Ludvíka Jagellonského, který mu povolil pávovat po dobu patnácti let na leštinských horách a novoměstských gruntech drahé kovy, a to beze vší urbury.²²⁾ Po nešťastném vyhoření Nového Města dne 21. červ-

svějch dědictvích a svobodných zboží požívají a požívati mohou. A to bez naší, budoucích našich kráľuov Čech i jiných všech lidí jaké překážky, nyní i v budoucích časích. Protož přikazujem větším i menším úředníkuom kráľovství českého, nynějším i budoucím, věrným našim milým, kdyžkolivěk od jmenovaného Jana Černčického dědicuov a neb budoucích jeho požádání budete, abyste jemu nadepsaní tvrzi Krčín s jejich příslušenstvím ve dsky zemské vložiti a vepsati kázali, tak abyste učinili bez zmatku a všelikteraké odpornosti a ktožby list tento měl s již psaného Jana dědicuov a neb budoucích jeho dobrú vuolí a svobodnú, chcem, aby tomu příslušelo plné právo všech věcí svrchupsaných. Tomu na svědomí pečeti naši kráľovskou k tomuto listu přivěsiti jsme kázali. Dán v Olomúci v pátek před svatým Sixtem, léta Božího MoIIIcLXXXVIIo a kráľovství našich uherského sedmého a českého dvacátého šestého.“)

19) Již zmíněná listina z roku 1527 o založení města uvádí, že „se jest stalo léta od narození Pána Krista syna Buožieho tisícého pětistého prvného na den svatého Vavřince“. J. N. Padour přišel již na počátku 19. století., nepochybně na základě starší tradice, s upřesněním, že základní kámen byl položen kolem druhé hodiny odpolední. ANM Praha, Sběrka rukopisů, č. 1422, s. 69.

20) SOA Zámorsk, SOkA Náchod, Archiv města Nové Město nad Metují, Listiny, i. č. 1; edice CIM IV-3, s. 80-82, č. 701.

21) SOA Zámorsk, SOkA Náchod, fond Cech soukenický Nové Město nad Metují, Listiny, i. č. 1. Srovnej blíže Ladislav Hladký: Soukenický cech v Novém Městě nad Metují (1513–1859). Orlické hory a Podorlicko 8, 1996, s. 86-93.

22) Soupis česky psaných listin a listů do roku 1526, díl I., svazek 3/2, red. František Beneš a Karel Beránek, Praha 1980, s. 1570, č. 6524.

na 1526 obnovil Jan přesně po roce již zmíněnou listinu s výsadami z roku 1503, která rovněž padla za oběť ohni.²³⁾ Zároveň městu věnoval tzv. Valáškovskou louku u mostu jako náhradu za škody způsobené zřízením haltěří a strouhy a přidal také kus řeky, potok mezi jedlinami, část lesa zvanou „v Bukovině“, dva masné krámy a plat z krčínské krčmy a sedlišť.²⁴⁾ Konečně téhož dne vydal pro novoměstské měšťany ještě třetí listinu, v níž jim věnoval okolní hory ke zřízení vinic.²⁵⁾ Avšak zkáza města, jemuž věnoval tolik péče, se pána z Kácova nepochybně velmi hluboce dotkla. Pravděpodobně právě tato událost ho vedla k tomu, že novoměstské panství, jež podstatnou část svého života cílevědomě zveleboval, směnil s Vojtěchem z Pernštejna za moravský statek kunštátský. Ve hře byly přitom velmi pravděpodobně i důvody náboženské. Jan totiž patřil k příznivcům Jednoty Bratrské a její postavení bylo v té době, jak s ohledem na čerstvý nález zemského sněmu z roku 1525, tak na skutečnost, že novým českým králem byl zvolen Ferdinand Habsburský, více než problematické. Na Moravě se případné pronásledování z náboženských důvodů jevílo přeci jen mnohem méně pravděpodobné.²⁶⁾

V Kunštátě žili Jan Černčický a jeho choť Magdalena z Nestajova až do své smrti v roce 1550, respektive 1552. V českých záležitostech se Janovo jméno nadále objevuje jen výjimečně.²⁷⁾ Právě s jeho vládou, respektive vládou jeho potomků, jsou spojeny rozsáhlé goticko-renesanční a raně renesanční přestavby kunštátského hradu.²⁸⁾

23) SOA Zámorsk, SOKA Náchod, Archiv města Nové Město nad Metují, Listiny, i. č. 2. V roce 1535 konfirmoval tuto Janovu listinu nový majitel panství, Jan z Pernštejna. Viz tamtéž, i. č. 5, edice AČ XX., s. 381, č. 320.

24) SOA Zámorsk, SOKA Náchod, Archiv města Nové Město nad Metují, Listiny, i. č. 3.

25) SOA Zámorsk, SOKA Náchod, Archiv města Nové Město nad Metují, Listiny, i. č. 4.

26) S tímto odůvodněním přišel již Jan Voborník: Od Jana Černčického z Kácova k Josefu Bartoňovi z Dobenína. Kronikářský náčrt minulosti Nového Města nad Metují, in: Nové Město nad Metují a jeho kraj, red. Jaro Moravec, Praha 1940, s. 28, zde také na s. 24 doklad o Janově příslušnosti k Jednotě. V dalším článku v tomto sborníku uvedl Josef Hráský: Jednota bratrská v Novém Městě nad Metují, s. 57, že byl Jan „nadšeným a horlivým stoupencem Jednoty“.

27) Viz například spor s bratry Trčky z Lípy o platy z vesnic Ovesná Lhota a Čáslavsko na vlašimském panství v letech 1544–1545. DZV 44, fol. B 16v, J 18r – J 18v.

28) Naposledy Miroslav Plaček: Ilustrovaná encyklopedie moravských hradů, hrádků a tvrzí, Praha 2001, s. 327. K dějinám Kunštátu za vlády Černčic-

Velmi zajímavý doklad z Janova života pochází z roku 1496. Tehdy český zemský soud projednával žalobu Ronovce Petra Adršpacha z Dubé a Náchoda, který Jana Černčického žaloval z nářku cti. Jan se totiž nechal slyšet, že jeho otec i matka byli lepší než rodiče Petrovi. U matky to Jan odůvodňoval tím, že byla stavu panského, zatímco Petrova pocházela z rodu rytířského, ve srovnání otců bylo klíčové jakési „svědomí otci Petra Atrzpacha na jeho cti utrhavě“. Toto svědectví, jehož důsledkem měla být ztráta cti, prestiže a samozřejmě též zhoršení právního postavení postiženého, se však Janovi nepodařilo dostatečně prokázat a spor proto prohrál.²⁹⁾ V roce 1505 při známé loketské válce proti Šlikům vypravil Jan Černčický do pole sedm pěších a jeden vůz.³⁰⁾ O tom, že byl osobou respektovanou, uznávanou a veřejně činnou, svědčí mimo jiné skutečnost, že opakovaně zastával úřad hejtmána hradeckého kraje.³¹⁾

Na tenký led se badatel dostává v okamžiku, kdy chce zmapovat osudy jednotlivých Janových dětí. A to především z toho důvodu, že, jak již bylo řečeno, se nejsnáze dostupné prameny a literatura vcelku výrazně rozcházejí už v té základní informaci, kteří příslušníci rodu Černčických mezi ně vlastně patří. Stačí srovnat Dobřenského genealogickou sbírku, podle níž měl tři syny, Jana, Arnošta a Viléma,³²⁾ a Sedláčkovu heslo v Ottově slovníku naučném, kde je uveden jediný syn Arnošt a dcera Apolonie.³³⁾ Z dalších autorů stojí za to zmínit alespoň velkého znalce moravské šlechty Ladislava Hosáka, který v jedné ze svých prací uvádí (in margine) hned čtyři syny, a sice Viléma, Arnošta, Diviše a Jana.³⁴⁾ Jedině důkladný rozbor pramenů mohl tedy vnést do této složité otázky jasno.

kých z Kácova viz též Ladislav Hosák: Přehled dějin Kunštátu do doby bělohorské, in: Ladislav Hosák – Jan Skutil – Ivan Štarha: Příspěvky k dějinám Kunštátu na Moravě, Kunštát 1970, s. 7-8.

29) Reliquiae tabularum terrae regni Bohemiae anno MDXLI inge consumptarum čili Pozůstatky desk zemských království českého v roce 1541 pohořelých, ed. Josef Emler: Bd. I., Pragae 1870, s. 205-206, č. 200. Část nálezu z 30. září 1496 byla pro svůj obecný právní význam přejata i do Knihy nálezů soudu zemského. AČ XIX., ed. J. Kalousek: Praha 1901, s. 520, č. 31 („*Mateř ktož má řádu panského a otce pána, jest lepší než ten, ktož má otce pána a mateř stavu rytířského, tím toliko, že jest měl i mateř z stavu panského*“).

30) AČ VI., ed. František Palacký: Praha 1872, s. 316-321, č. 53.

31) Viz např. AČ VII., ed. J. Kalousek: Praha 1887, s. 63-66, č. 55, s. 70-71, č. 60; AČ XI., ed. J. Kalousek: Praha 1892, s. 170-171, č. 1233; AČ XIX., s. 366-367, č. 2632.

32) Dobřenský, i. č. 176.

33) OSN VI., s. 615.

34) L. Hosák: Lysice ve svých nejstarších dějinách až do třicetileté války, in: Lysice ve středověku a v raném novověku, Lysice 1970, s. 10.

Nejstarším Janovým synem byl nepochybně výše zmíněný Arnošt, připomínaný jako manžel Alžběty Malovcové z Pacova a Borotína již 31. března 1522 – otec ho tehdy pohnal ze 150 kop grošů, které za něj vyplatil Mikuláši Malovcovi z Pacova na Sedlci. Naproti tomu Arnošt vinil Jana, že jedná v rozporu se zemským zřízením, podle něhož je otec povinen zajistit přiměřenou obživu svému synovi, který se s jeho souhlasem ožení. Ludvík Jagellonský proto obeslal v červenci Jana před komorní soud. V listopadu téhož roku došlo nakonec mezi Janem a Arnoštem ke smírnému narovnání.³⁵⁾ V roce 1524 však vypukl mezi novoměstským pánem a jeho nejstarším synem nový spor o „nějaké lidi“ v Krčíně.³⁶⁾ V pozadí všech těchto rodinných rozepří lze s největší pravděpodobností hledat Arnoštovu manželku, která se nemusela příliš cítit vázána povinnou úctou a která se ostatně z nejrůznějších důvodů bez skrupulí soudila i s vlastními příbuznými. Arnošt nakonec zakotvil v jižních Čechách, kde jeho choť zdělila polovici borotínského panství – sezením v Borotíně se píše poprvé v roce 1526.³⁷⁾ S jeho osobou lze také nepochybně spojit výstavbu nového panského sídla v městečku.³⁸⁾ Zřejmě zcela cíleně se tak víceméně oddělil od zbytku rodiny, která po prodeji Nového Města zakotvila pevně na Moravě. Do českých veřejných záležitostí nicméně příliš nezasahoval – například jako relátor usnesení zemského sněmu, účast na němž byla pro každého šlechtice důležitým způsobem možné spoluúčasti na řízení země, se připomíná jedinkrát, v prosinci 1541.³⁹⁾ Zajímavou marginálií je jeho list datovaný 1. ledna 1541 na Borotíně, v němž ubezpečuje bechyňského krajského hejtmána Jindřicha staršího ze Švamberka, že o něm neuzíval „slov hanlivých neb duotklivých na poctivost“.⁴⁰⁾

35) AČ XXXII., ed. Gustav Friedrich, Praha 1915, s. 122, č. 3425; s. 183, č. 3748 (půhon Mikuláše Malovce a Václava Robmhapa ze Suché ke svědomí proti Arnoštovi); s. 268, č. 4006 (obeslání Jana Černického králem Ludvíkem).

36) AČ XXXIII., ed. G. Friedrich, Praha 1918, s. 221-222, č. 5865; s. 484, č. 6686.

37) AČ XXXIII., s. 537, č. 6885.

38) Uvažuje tak již August Sedláček: *Hrady, zámky a tvrze království českého VII.*, Praha 1890, s. 200, po něm přejímá toto tvrzení i novější literatura. Vcelku průkazným svědectvím je i výrok Mstidruha Václava Malovce v Příloze 2 („dostavši jeden z pánů pánů Černických z Kácova paní Alžběty z Pacova ... v témž Borotíně sídlo panský sobě vystaviti dal“).

39) SČ I., 1526–1545, ed. A. Gindely – F. Dvorský: Praha 1877, s. 523.

40) SOA Třeboň, fond Cizí rody, Švamberkové, i.č. 138, sign. 13/8.

Jako žijící se Arnošt naposledy připomíná v roli svědka na smlouvě mezi pány z Talmberka a Přechem Popovským z Bezejovic na Popovicích, datované 18. dubna 1542.⁴¹⁾ Jeho manželka Alžběta z Pacova zemřela buď v roce 1542, nebo na počátku roku 1543 – 28. února 1542 dala ještě manželovi plnou moc obnovovat zápisy v zemských deskách, jež se jí týkají,⁴²⁾ 24. dubna 1543 vložil pak již její syn Jan Černčický z Kácova do zemských desk i jménem svých mladších nezletilých bratrů Arnošta a Viléma a sester Anny a Apoleny „*dědictví někdy Alžběty Borotínský z Pacova mateři své*“, svobodný dvůr v Sudoměřicích, na základě dřívějšího Alžbětina prodeje svobodníkovi Danielovi Šiškovci ze Sudoměřic.⁴³⁾ Již na první pohled se nabízí myšlenka, že vystupuje-li zde Jan samostatně, musel být tehdy již mrtev i jeho otec. I když je třeba si uvědomit, že se jednalo o dědičný majetek Alžběty z Pacova, který po její smrti přešel jako dědictví na děti, nikoli na manžela, přeci jen se nejeví pravděpodobné, že by žijící Arnošt nechal své potomky libovolně disponovat rodovým majetkem, který v uplynulých letech spravoval. I on tedy s největší pravděpodobností zemřel mezi dubnem 1542 a tímž měsícem roku následujícího. Dost možná se stali společně s Alžbětou oběťmi některé z četných epidemií, které České království v 16. století postihly.

Jak vyplývá ze svědectví Mstidruha Václava Malovce z Malovic na Nasavrcích, rovněž vydaného v roce 1616 na žádost Kryštofa Španovského z Lisova, byli Arnošt a jeho manželka a po nich i někteří další členové rodu pohřbeni v borotínském kostele svaté Máří Magdaleny, v roce 1615 znovuvysvěceném a nově nesoucím patronicum Nanebevstoupení Páně. I když toto svědectví, opírající se z větší části o vzpomínky bezmála osmdesátiletého Mstidruhova strýce Oldřicha, není naprosto spolehlivé (viz např. špatnou filiaci Jana Černčického z Kácova, manžela Kateřiny z Kraselova), v tomto ohledu nebudí pochybností. Náhrobníky, které by nepochybně mohly rovněž vydat cenná svědectví o genealogii Černčických, však bohužel vzaly za své při požáru města.⁴⁴⁾

41) DZV 41, fol. L 2v. A. Sedláček: Hrady VII., s. 200, Týž v OSN VI., s. 615, a stejně tak i Janovský, kart. 27, „z Kácova, Černčický“, uvádějí jako datum úmrtí rok 1545, ovšem bez zdůvodnění. Lze mít za to, že se jedná o časový údaj orientační. Stejně tak orientační údaj uvádí Dobřenský, i. č. 176, podle něhož Arnošt zemřel kolem roku 1547. Písemné prameny nicméně nabízejí pouze terminus post quem (1542).

42) DZV 41, fol. D 5r.

43) DZV 4, fol. G 3r.

44) NA Praha, Šlechtické průby, kart. 5, č. 90 (Španovský z Lisova), i. č. 366. Viz Příloha 2. Roman Cikrhart: Borotín. Nástin historický, Borotín 1909,

Jako druhý syn Jana staršího se v písemných pramenech objevuje Bedřich, výše uvedenou literaturou opomíjený. Lze o něm soudit, že byl jakousi černou ovčí rodinou – minimálně zřejmě vynikal schopností rychle utrácet rodinné peníze. V roce 1538 mu totiž otec Jan zapsal do olomouckých zemských desk ves Rudice, přičemž Bedřich musel 5. července téhož roku písemně potvrdit, že již dostal svůj dědický podíl. Zároveň výslovně slíbil „*na svrchupsaného pana Jana, otce svého milého, ani na statek jeho, ani na bratří své, až by pán Buoh na otce mého milého smrt dopustiti ráčil, o nic se více nenavracovati ani z čeho napomínati, než již na tom, což mi od něho za díl dáno, přestávám a dosti míti chci a již pan otec muoj milý bude motci statkem svým a bratři moji puosobiti a jednati, jak se jim najlépe zdáti a líbiti bude, beze vší, mne, svrchupsaného Frydrycha, a erbuov mých překážky*“.⁴⁵⁾ Pokud z celého rozsáhlého kunštátského panství, v roce 1531 ještě rozšířeného o dvůr ve Voděradech,⁴⁶⁾ dostal Bedřich jedinou ves, znamená to zřejmě, že zbytek svého spravedlivého podílu dokázal již předtím utratit. Ani Rudice dlouho neudržel a vložil je v roce 1543 do zemských desk Onšovi Gedeonovi z Volešničky.⁴⁷⁾ Určitého majetku v moravském markrabství se domohl zase až po několika letech: v roce 1548 mu Jan z Pernštejna vložil do zemských desk ves Moravské Prusy s kostelním podacím a s ulicí Žabokuky při téže vsi, vsi Vážany, Boskůvky a pusté Tlustomasko se vším příslušenstvím.⁴⁸⁾ Intabulace se ovšem, jak bylo celkem běžné, za reálným majetkovým převodem poněkud zpozdila, neboť Bedřich je predikátem „*a na Českých Prusích*“ (nepochybně jde o tutéž lokalitu) titulován již na listině z 20. ledna 1547.⁴⁹⁾

K určitému zlepšení Bedřichovy ekonomické situace přispěl sňatek s Žofíí z Potštejna, dcerou někdejšího královského mincmistra Jana mladšího Žampachu z Potštejna na Žampachu († 1519) a jeho manželky Alžběty ze Zástřízl. Žofie měla od svého bratra Hynka zapsáno 1.250 kop grošů na jihočeské tvrzi a vsi Loutkově, ten ale manželům z nějakého důvo-

s. 15, uvádí bez odkazu na prameny, že i borotínští páni z Kácova byli českými bratry, což je s ohledem na doložené náboženské vyznání jejich předka velmi pravděpodobné.

45) MZD II OL, kniha XXV, s. 305, č. 7, 8.

46) MZD II OL, kniha XXIII, s. 271, č. 47.

47) MZD II BR, kniha XXVI, s. 311, č. 118, 119.

48) MZD II OL, kniha XXV, s. 354, č. 187.

49) SOA Třeboň, fond Cizí statky, kart. 27, sign. Vrchoslavice II 114 A 2, i. č. 206. Bedřich tu vystupuje jako první z rukojmích sester Kateřiny, Johanky a Alžběty z Brníčka při prodeji tvrze a vsi Vrchoslavice Půtovi z Ludanic.

du jako sídlo nevyhovoval. Již v roce 1546 slíbili Žofiini jistci Zdeněk Žampach z Potštejna a Jan Černčický z Kácova (manželův synovec), že bude zástavní právo do nejbližších suchých letničních dní převedeno na Václava z Leskovce⁵⁰⁾ a 17. března 1546 pak Žofie z Potštejna skutečně Václavovi postoupila 1.250 kop grošů na Loutkově tvrzi a vsi, domech, krčmách a dvorech, podacím právu v městečku Hořepníku a dalším příslušenství.⁵¹⁾ Uvolněné finanční prostředky investovali Bedřich s Žofií na Moravě – je nasnadě, že za ně koupili jak panství Moravské Prusy, tak i ves Břevnovice, kterou Bedřichovi v roce 1550 vložili do zemských desk synové Jana z Pernštejna.⁵²⁾ Bedřich pak téhož roku zapsal své manželce 800 zlatých věna a dalších 1.800 zlatých navíc na Prusích a Vážanech, dvou rybnících a veškerém dalším jejich příslušenství.⁵³⁾

Tou dobou se však již jeho život chýlil ke konci. U jeho půhonů, datovaných do roku 1551, je na okraji půhonné knihy připojena stručná poznámka „*umřel pan Fridrich*“, respektive „*umrlý*“.⁵⁴⁾ To znamená, že spory již nebyly s ohledem na žalobcovu smrt projednány. Poslední nalezený půhon pochází z dubna 1552.⁵⁵⁾ V únoru 1553 byl již Bedřich mrtev, neboť tehdy bylo moravskému zemskému hejtmanovi dáno „naučení“ o jeho sirotky a statek. Z něj vyplývá, že zájem o správu pozůstalého jmění projevil Bedřichův bratr Diviš, jemuž měl být statek z rozhodnutí zemského soudu postoupen do správy, dohodne-li se s pozůstalou vdovou o její výše zmíněné věno a nadvěno.⁵⁶⁾ Dohoda byla skutečně následně uzavřena,

50) DZV 46, fol. A 27r

51) DZV 85, fol. A 26v.

52) MZD II OL, kniha XXV, s. 363, č. 215.

53) MZD II OL, kniha XXV, s. 366, č. 226.

54) PŮH, č. 701, Půhony olomoucké 21 (= Kniha půhonná a nálezová z let 1550–1552), fol. 107r, 143v – 144v.

55) PŮH, č. 701, fol. 302v.

56) PŮH, č. 766, Brněnské půhony 39 (= Kniha pamětí, nálezů a výpovědí z let 1535–1556), fol. 219r; tentýž zápis viz č. 727, Olomoucké půhony 48 (jde vlastně o doslovný přepis zmíněné knihy brněnské), fol. 197r („*Naučení panu hajtmanovi o sirotky a statek po nebožtíku panu Fridrichovi Černčickém z Kácova zvonstálí dané. Poněvadž paní Žofka z Potnštajna, vdova po témž panu Fridrichovi zvonstálá, na tom statku pruském věno své i nadvěno dckami zemskými zapsáno má a pan Diviš z Kácova bratr vlastní nebožtíka pana Fridricha ten statek zvonstálý po panu Fridrichovi panu hajtmanovi pod pečeť ručiti chce, jestliže týž pan Diviš se s paní Žofkú o to věno i nadvěno i co by více jí spravedlivě náleželo a paní to pokázala, do svatého Jana příštího srovná, má to panu hajtmanovi oznámiti a pan hajtman jemu panu Divišovi pod ujištěním podle pořádku tohoto markrabství ten statek pustiti*“).

takže zemští soudci v dalším naučení panu hejtmanovi v září téhož roku konstatovali, že obě strany jsou povinny „*se podle tej smlouvy k sobě zachovati*“. Děti měli zůstat u matky a Diviš jim měl každý rok vyplácet 200 kop grošů.⁵⁷⁾ Žofie z Potštejna se jako zemřelá připomíná v červnu 1562.⁵⁸⁾ Za zmínku snad stojí ještě skutečnost, že pěkně zachovalé Bedřichovy pečetě o průměru 30 mm lze spatřit na listinách vydaných 27. května 1546 v Olomouci⁵⁹⁾ a 20. ledna 1547 ve Víceměřicích.⁶⁰⁾ Je na nich erb Černčických (dvě propletená lekna ve štítě i v klenotu, zde mezi rozevřenými orlími křídly) a majuskulní opis *S*FRIDRICH ZKACZOWA.

Zásadní informaci o dalších synech prvního kunštátského pána z roku Černčických přinášejí zápisy o projednání jeho pozůstalosti. Ačkoli pan Jan neopomněl, jak vyplývá z dochovaných pramenů, sestavit o svém majetku „poručení“, tj. závěť, četní potomci se nedokázali mezi sebou dohodnout a celá záležitost se dostala až k moravskému zemskému soudu. Hned vzápětí po Janově smrti, 24. srpna 1550, byl schválen „*Odklad v tej při mezi knězem Vilímem z Kácova a panem Divišem, panem Janem bratřími a panem Janem, syny a vnukem nebožtíka pana Jana z Kácova*“. Pře měla být rozhodnuta na příštím zasedání soudu, ať již v Brně či Olomouci, a hrad a panství Kunštát měli až do vyřešení celé kauzy spravovat rytíři Aleš Chuchelský z Nestajova a Jan z Janovic.⁶¹⁾ Ze zápisu jednoznačně vyplývá, že při vyloučení Bedřicha se o dědictví po Janovi hlásili zbylí synové Vilém, Diviš a Jan a vnuk Jan, syn Arnoštův, který zastupoval i své mladší bratry Arnošta a Viléma.

Víceméně neznámou postavou v rodokmenu Černčických je především Vilém, na jehož existenci marginálně upozornil jen Ladislav Hosák.⁶²⁾ Zjevně právě Vilém byl ale nejvýraznější postavou sporu o kunštátské dědictví, když žaloval své bratry a synovce o spravedlivý podíl. Proč mu ho tito nechtěli poskytnout, vyplývá z pūhony, který ještě v roce 1550 uvalil Diviš z Kácova i jménem ostatních zainteresovaných na bratra Bed-

57) PŮH, č. 766, fol. 225r; č. 727, fol. 202v.

58) PŮH, č. 724, Olomoucké pūhony 45 (= Kniha pamětí, nálezu a výpovědí z let 1555–1585), fol. 72r.

59) ZA Opava, SOKA Olomouc, fond Archiv města Olomouce, Sběrka listin, i. č. 676, č. 750.

60) SOA Třeboň, fond Cizí statky, kart. 27, sign. Vrchoslavice II 114 A 2, i. č. 206.

61) PŮH, č. 766, fol. 184r; č. 727, fol. 170r.

62) L. Hosák: Lysice ve svých nejstarších dějinách až do třicetileté války, in: Lysice ve středověku a v raném novověku, Lysice 1970, s. 10.

řicha, jenž jim odmítal vydat slíbené svědectví o tom, „kdež jest se bratr a strejc náš kněz Vilím v horních zemích do kláštera dal, že jest se dopustil v kápi obléci, mše jako jiný mnich sloužil, několik let v tom trval, a když se zase do Čech navrátil, s kláštera vyběhnúc, kápi sobě složil a nebošтік pan otec a děd náš že jest se naň ukrutně hněval a pro takové jeho předsevzetí že jest ho u sebe trpěti ani naň hleděti nechtěl“. ⁶³⁾ Tento zápis je velmi cenným svědectvím o Vilémově životě před rokem 1550 a zároveň vysvětlením, proč se s ním příbuzní nechtěli o otcovské dědictví dělit. A zemský soud jim nakonec dal za pravdu. V únoru 1551 byl v Brně na soudu přijat nález, že Vilém nemá na díl kunštátského panství nárok, protože přijal duchovní stav. Ostatním pozůstalým byla nicméně uložena povinnost vyplácet mu doživotní roční plat 125 kop grošů. ⁶⁴⁾

Stručnou zmínku o dalších Vilémových osudech přináší poněkud nečekaný pramen, a sice kodicil Bedřicha z Valdštejna. Tento český šlechtic byl synem Viléma Lomnického z Valdštejna a Apoleny Černčické z Kácova a tedy, jak bude doloženo dále, Vilémovým synovcem. Ve zmíněném kodicilu z 10. července 1569 projevil přání, aby byl pohřben v kostele svatého Martina v Lomnici nad Popelkou po boku svých rodičů, sestry Johany „a meich milejch přátel, kněze Vilíma, pana z Kácova, a kněze Václava, farářů štěpanickým (sic!)“. ⁶⁵⁾ Z toho lze dovodit, že Vilém nakonec navzdory předchozím extempore zůstal v duchovním stavu a trávil poslední úsek života v Čechách, jako farář v podkrkonošských Štěpanicích.

Zároveň s rozhodnutím o výši Vilémových nároků projeвили zbylí dědicové ochotu dohodnout se o rozdělení pozůstalého majetku. ⁶⁶⁾ K dohodě

63) PŮH, č. 701, fol. 76r.

64) PŮH, č. 766, fol. 188r – 188v; č. 727, fol. 173r-173v („Nález na mocné přestání mezi knězem Vilímem panem z Kácova a panem Divišem, panem Janem starším, panem Janem mladším, i na místě bratří jich mladších, bratřimi a strejci z Kácova. Právem nalezeno. Poněvadž jest kněz Vilím opustil stav svědský a duochovní stav na se přijal, že jemu páni bratři a strejcové jeho nejsou povinni dílu z statku dáti. Než sou povinni jemu knězi Vilímovi, bratru a strejci svému, z statku po panu otci a strýci jich zuostalého platu životního každý rok vydávati CXXV ff g., polovici o svatým Jiří najprv příštím a druhú polovici o svatým Václavě potom příští, a tak vždy každý rok a na ty časy touž sumu témuž knězi Vilímovi již jmenovaní páni bratři a strejci mají beze všeho odtahování dávati a vyplňovati až do smrti jeho“).

65) DZV 16, fol. L 30v – M 2v, edice Pavel Král: Mezi životem a smrtí. Testamenty české šlechty v letech 1550 až 1650. Monographia historica, svazek 2, České Budějovice 2002, s. 178-180, č. 20b.

66) PŮH, č. 766, fol. 188v; č. 727, fol. 173v („Páni bratři a strejcové z Kácova, předstoupíc před pana hajtmána a pány soudce jich milosti oznámi-

došlo zcela zjevně ještě během roku 1551, neboť již listopadu pohnal Diviš Černčický z Kácova své synovce z neplnění závazku, že v případě dělení kunštátského statku vyplatí nejprve každému dalšímu dědici 300 kop grošů, a uváděl, že „*týž statek mezi námi bratřími a strejci jest rozdělen a on pan Jan i na místě pánuov bratří svých mně nadepsaných 300 ff g. podle té smlúvy dlu mého dáti a spraviti mi nechce*“.⁶⁷⁾ Zmíněný Diviš – další příslušník rodu, pohřbený v Kunštátě – se v písemných pramenech objevuje prvně v roce 1542. Krátce předtím se zřejmě oženil a jeho otec Jan Černčický nechal proto snaše Kunhutě z Boskovic zapsat do zemských desk 1.250 kop grošů vdovského věna na městečku Kunštátě, vesnicích Lhotě, Kunicích, Hluboké, Štěchově, Roseči, Ústupu, Rosfíce, Petrově, Makově, Svichotíně, Martinově, Zbraslavici, Tohoboři, Rudce u Kunštátu a Sulíkově se vším příslušenstvím.⁶⁸⁾ Kunhuta byla dcerou Václava Černožského z Boskovic na Cimburce, Bučovicích a Černé Hoře († 1554); byla-li již v roce 1542 vdaná, musela pocházet z jeho prvního manželství s Annou z Ojnic († 1538).

Při dělení kunštátského panství v roce 1551 připadly Divišovi Lysice s okolními vesnicemi. Zpravidla se uvádí, že nový majitel v roce 1554 přestavěl tamní tvrz, o čemž má svědčit letopočet na severním průčelí západní zámecké budovy.⁶⁹⁾ Stará středověká lysická tvrz ovšem není

li, že tomu kšaftu pana otce a děda svého všichni chtějí dosti učiniti. A tak sou se snesli, aby pan Aleš Chuchelský z Nestajova a pan Jan rytíř z Janovic toho zámku Kunštátu v držení byli podle svěření svého až do rozdělení. A když se rozdělí, tehdy aby každému jeho díl od nich postoupen byl. A oni páni bratři a strejcové je s toho kvitovati se podvolují. Na takové jejich snešení a podvolení jejich milosti pan hajtman a páni soudce ráčili rozkázati ten kšaft a jiné, což tu pospolu bylo, jim vydati, však na ten způsob, aby to poručení nebožtíka pana otce Jana z Kácova, pana otce a děda jejich, od žádného nikterak kaženo a zrušeno nebylo“).

67) PÚH, č. 701, fol. 150v – 151r. Soudní nález dal Divišovi za pravdu a stejně tak mu bylo příznivé i rozhodnutí v další souběžné kauze, v níž po kunštátských synovcích požadoval zaplacení dluhu, který zůstal za jeho otcem Janem a který měl přejít na držitele Kunštátu. Ibid., fol. 151r – 151v.

68) MZD II OL, kniha XXV, s. 325, č. 88.

69) **B. Samek**: Umělecké památky Moravy a Slezska 2, s. 445. Polemizuje zde také s tradičním názorem, že již Diviš realizoval přestavbu renesanční – tu spojuje až s Hronem Březnickým z Náchoda, který Lysice držel od roku 1584. **M. Plaček**: Ilustrovaná encyklopedie moravských hradů, s. 368, uvádí, že Lysice „do roku 1554 raně renesančně přestavěli Černčičtí z Kácova“, zároveň ale připouští, že „nedostatek slohových detailů ... nadále způsobuje nejistotu datování a celek působí pouze pozdně gotickým dojmem“.

zmíněna při prodeji kunštátského panství v roce 1529, což nasvědčuje tomu, že byla tehdy v troskách a že spíše než o přestavbu šlo o nové vyzdvižení panského sídla na původním místě. Díky tomu, že se Diviš pravidelně účastnil v roli přisedícího zasedání moravského zemského soudu v Brně i v Olomouci, lze také na základě příslušných deskových zápisů vcelku přesně odvodit dobu trvání stavebních prací. V srpnu 1552 se Diviš ještě píše po Lysicích,⁷⁰⁾ i když jak z výše řečeného vyplývá, nesídlil asi na staré tvrzi, ale v nějakém rezidenčním dvoře. Již v lednu 1553 se ale píše podle Voděrad,⁷¹⁾ kde seděl nepochybně ve dvoře zakoupeném jeho otcem v roce 1531. Stejného predikátu pak užívá průběžně až do června 1555.⁷²⁾ V září téhož roku se již znovu uvádí sezením na Lysicích.⁷³⁾ Z toho tedy vyplývá, že výstavba lysického panského sídla započala koncem roku 1552 a skončila až v polovině roku 1555, takže letopočet na průčelí znamená zřejmě dokončení hrubé stavby, nikoliv ovšem její skutečné, plnohodnotné obydlení.

Vybudování nového sídla bylo pro Diviše jakožto přisedícího zemského soudu, tedy jednoho z nečetné skupiny prominentů podílejících se významnou měrou na správě veřejných věcí moravského markrabství, nevyhnutelnou společenskou povinností. Pobyt ve Voděradech rozhodně musel mít podobu provizoria, tím spíše, že byl ve vsi i další šlechtický dvůr, který zůstával v držení příslušníků zdejšího původního vladyckého rodu. Teprve později se ho Divišovi podařilo koupit od Václava Purkarta a Petra z Voděrad, synů zemřelého Štěpána Purkarta z Voděrad; intabulace byla provedena v roce 1561.⁷⁴⁾ Poté, co se definitivně přestěhoval do Lysic, nechal Diviš v roce 1558 znovu zapsat své manželce do zemských desk 2.500 zlatých věna na zdejší tvrzi a celé vsi.⁷⁵⁾ Šlo o naprosto logický krok, reagující na skutečnost, že majetky, na nichž bylo věno původně zapsáno, nebyly součástí Divišova dílu otcovské pozůstalosti.

Ze synů Jana Černčického byl Diviš nepochybně nejvýraznější osobností, angažující se ve veřejných záležitostech, a také nejlepším hospodářem. Těsně před smrtí se mu podařilo dále zcelit rodový majetek tím, že

70) MZD II OL, kniha XXV, s. 380, č. 262.

71) MZD II OL, kniha XXV, s. 383, č. 273.

72) MZD II BR, kniha XXVI, s. 360, č. 276; s. 363, č. 283; kniha XXVII, s. 367, č. 1; MZD II OL, kniha XXV, s. 384-385, č. 278; kniha XXVI, s. 395, č. 1.

73) MZD II BR, kniha XXVII, s. 371-372, č. 15.

74) MZD II OL, kniha XXVII, s. 423, č. 48.

75) MZD II OL, kniha XXVII, s. 414, č. 5.

získal i opatovické panství svého v roce 1561 zesnulého bratra Jana. Tohoto sourozence však dlouho nepřežil – jak vyplývá z výše citovaného textu na nedochovaném náhrobníku, zemřel 26. května 1563. Smrt jeho manželky Kunhuty nelze s ohledem na mlčení písemných pramenů přesněji datovat,⁷⁶⁾ dozajista byla ale ještě naživu v dubnu 1585, kdy se o ní ve své závěti zmiňuje její nejmladší syn Jan Purkart.⁷⁷⁾

Nejmladší syn Jana Černického z Kácova na Kunštátě († 1550) dostal otcovo jméno a objevuje se poprvé až v souvislosti s dědickými spory a dělením kunštátského panství v letech 1550–1551. V rámci tohoto dělení pro něj bylo nově vytvořeno panství Opatovice, po nichž se poprvé píše v roce 1553.⁷⁸⁾ Pro rozlišení od stejnojmenného synovce, syna Arnoštova, užíval přídomku „mladší“.⁷⁹⁾ V pramenech se objevuje jen zřídka, například na listině z roku 1556⁸⁰⁾ či 1. listopadu 1559 mezi svědky závěti Vojtěcha z Pernštejna.⁸¹⁾ Podle nápisu na jeho náhrobku, zachyceném v listech

76) L. Hosák: Historický místopis země moravskoslezské. Knihovna Společnosti přátel starožitností čsl. v Praze, č. II., Brno 1938, s. 254, uvádí, že se ovdovělá Kunhuta provdala za Jana mladšího ze Žerotína na Břeclavi († 1582), v roce 1581 mu porodila syna Ladislava Veleny, v moravských dějinách velmi dobře známého, a zemřela v roce 1590. Také Josef Pilnáček: Staromoravští rodové, Kroměříž 1926, rodokmen mezi s. 32-33, má za to, že se Kunhuta, narozená „asi 1538“, podruhé provdala za břeclavského pána – podle něj byli svoji již v roce 1566. Jedná se ovšem o záměnu s její jmenovkyní, dcerou Ladislava Veleny z Boskovic, zmíněnou v závěti Bohunky z Pernštejna z roku 1549. MZD II BR, kniha XXV, č. 223, s. 344-347. O tom svědčí i závěť Jana mladšího ze Žerotína, datovaná 11. května 1582, v níž jedním z mocných otcovských poručníků syna Ladislava Veleny (pojmenovaného nepochybně po dědovi, Kunhutině otci) jmenoval Jana z Boskovic a na Třebové, „*pana švakra mého zvláště milého*“. MZD III OL, kniha XXIX, č. 148, s. 111-113. Značně zmateně podává genealogii pánů z Boskovic v této souvislosti Dobřenský, i. č. 89 (z Boskovic), jenž uvádí Kunhutu, dceru Václava, manželku Jana ml. ze Žerotína († 1582) a společně s ní další Kunhutu, dceru Ladislava († 1520), manželku Jana ze Žerotína. Mezi dcerami Václava uvádí navíc bez uvedení křestních jmen také choť pana Černického.

77) MZD III OL, kniha XXIX, s. 138-140, č. 196.

78) PŮH, č. 702, Olomoucké pŮhony 22 (= Kniha pŮhonná a nálezová z let 1553–1558), fol. 41v.

79) O tom, který z obou Janů byl zván starším a který mladším, vypovídá zcela nezvratně pŮhon Diviše Černického z roku 1551, který uvalil na „*pana Jana staršího z Kácova a na Kunštátě, strejce svého, i na místě pana Arnošta a pana Vilíma bratří jeho mladších*“. PŮH, č. 701, fol. 150v – 151r.

80) ZA Opava, SOKA Šumperk, fond Archiv města Štítý, i. č. 3.

81) MZD II OL, kniha XXVII, s. 429-430, č. 64.

z roku 1615, zemřel 22. ledna 1561. Pozůstalé panství, tvrz a ves Opatovice s kostelním podacím, vsi Brřové, Smolno, Malonín, Rudku u Opatovic, Roubaninu s dvorem, Rosíčku s dvorem, Oustup s pivovarem a s veškerým příslušenstvím, vložil pak v roce 1563 moravský zemský hejtman Pertold z Lipé na naučení zemského soudu na místě Janových siroteků do zemských desk jeho bratru Divišovi.⁸²⁾

Jan Černčický z Kácova byl ženat s Apolenou Tetourovou z Tetova. Ta se sice nikde jako jeho choť výslovně nepřipomíná, přesto jde o skutečnost zcela nepochybnou. Ze zápisů v olomoucké púhonné knize totiž vyplývá, že Janova vdova se před rokem 1565 provdala za Zdeňka Kavku Říčanského z Říčana,⁸³⁾ a zároveň je doloženo, že v roce 1564 byl z královské kanceláře vydán na Moravu mocný list „urozené Apoloně z Tetova a Malenovic, manželce urozeného Zdeňka Kavky z Říčana“.⁸⁴⁾ Kombinace obou těchto údajů vede k nepochybnému závěru, že zmíněná Apolena byla manželkou Jana mladšího Černčického z Kácova na Opatovicích. Šlo o sestru Jana Tetoura z Tetova a na Zlíně, který se povýšení do panského stavu a polepšení erbu a predikátu dočkal v roce 1549 od Ferdinanda I. společně s příbuzným Václavem Tetourem na Malenovicích († 1560).⁸⁵⁾

Jak vyplývá již ze shora uvedených zápisů, provdala se ovdovělá Apolena po Janově smrti za původem českého pána Zdeňka Kavku Říčanského z Říčana. Zdeněk byl synem Heralta Kavky z Říčana na Švihově († 1562) a Magdaleny z Chýnova († 1562). Při dělení otcovského majetku v květnu 1563 mu připadla polovina švihovského panství, kterou však z větší části velmi záhy prodal bratrovi Heraltovi. Na Moravě se angažoval již od čtyřicátých let 16. století – v roce 1545 se připomíná jako služebník Púty z Ludanic na Rokytnici. K sňatku Zdeňka a Apoleny došlo zřejmě hned v roce 1561, neboť Zdeněk již tehdy pobýval na Zlíně, kde se stal terčem útoků švagra Jana Tetoura a jeho čeládky – utrpěl přitom četná zranění a před smrtí ho zachránil pouze zákrok Bedřicha Tetoura. Apolena se připomíná ještě v roce 1566. Následujícího roku, když Zdeněk kupoval Vizovice, byla však již mrtvá. Pohřbena byla i se synem, kterého Zdeňkovi

82) MZD II OL, kniha XXVII, s. 431, č. 69. Zmíněné naučení se nalézá v PÚH, č. 724, fol. 57v.

83) PÚH, č. 724, fol. 95r.

84) NA Praha, fond Salbuchy (= SALB), i.č. 122, Majestalia č. 287 (1560–1570), fol. 231v.

85) SALB, i.č. 120, Majestalia č. 285 (1545–1552), fol. 157v – 159r. Dobřenský, i. č. 1114 (Tetour z Tetova) Apolenu nezná.

porodila a který zemřel v dětském věku, v přerovském kostele svatého Vavřince.⁸⁶⁾

Zdeněk se stal, jak již řečeno, nejprve pánem zboží vizovického, později se usadil na Brumově, který koupil v roce 1574 od Magdaleny z Lomnice. Zřejmě v roce 1570 se podruhé oženil s Johanou Trčkovou z Lípy, vdovou po Janovi Meziříčském z Lomnice.⁸⁷⁾ Za poněkud záhadných okolností byl 19. července 1582 zastřelen u Zádveřic najatými vrahy. Jeho druhá choť se pak v roce 1584 potřetí provdala za Kryštofa Zborovského ze Zborova, polského emigranta, a společně s ním držela nějakou dobu brumovské panství.⁸⁸⁾

Kromě pěti synů měl Jan Černčický z Kácova také dceru Apolenu (Apolonii), provdanou za Viléma z Valdštejna na Lomnici, který jí 9. března 1542 po znovuobnovení pohořelých zemských desk zapsal 500 kop grošů věna na vsích Javorek, Valtice a Brenná⁸⁹⁾ a 10. října 1549 převedl zápis na vsi Všejanya s pustou tvrzí a dvory, Straky se dvěma dvory a Vanovice se vším příslušenstvím.⁹⁰⁾ Dobřenský uvádí ve svém rodokmenu Apolenu jako Janovu vnučku, dceru Arnošta Černčického a Alžběty Malovcové. Tato Apolena, jak bude pojednáno níže, sice rovněž existovala, v roce 1543 byla ale ještě svobodná a dost možná i nezletilá. Obě stejnojmenné šlechtičny je třeba důsledně odlišovat. Vzhledem k tomu, že vklad z roku 1542 byl jen obnovením starší dispozice a že Vilém z Valdštejna zplodil

86) Základní biografická data Zdeňka Kavky soustředili nově Zdeněk Pokluda: Držitelé hradu Brumova. Zlínsko od minulosti k současnosti 16, 1999, s. 46-56, a Václav Štěpán: Zabití pana Zdeňka Říčanského Kavky z Říčan roku 1582, in: Ad vitam et honorem Jaroslao Mezník. Profesoru Jaroslavu Mezníkovi přátelé a žáci k pětasedmdesátým narozeninám, Brno 2003, s. 663-672.

87) Jan Meziříčský z Lomnice, pán na Ledči nad Sázavou, zemřel 13. prosince 1569, již v roce 1571 však zemřela dcera neznámého jména, kterou Johana porodila Zdeňkovi.

88) Johana Zborovská z Lípy zemřela v roce 1597. Kromě již citovaných studií přináší četné informace o Zdeňkově vládě na Brumově i některé práce starší, viz např. L. Hosák: Historický místopis, s. 437; František Václav Peřinka: Val.-Klobucký okres. Vlastivěda moravská. II. Místopis Moravy. Díl II. Hradištský kraj, číslo 30, Brno 1905, s. 128-131 (tamtéž na s. 133 je rodokmen Kavků z Říčan ve druhé polovině 16. a na počátku 17. století) či F. Novák: Zdeněk Kavka z Říčan. Záhorská kronika, roč. XXII, číslo 4, červen 1940, s. 92-97. Zdeňkovu závět z 20. ledna 1580 viz MZD III BR, kniha XXX, s. 136-138, č. 201.

89) DZV 1, fol. E 23v.

90) DZV 9, fol. B 21r – B 21v.

se svou manželkou již v letech 1511–1521 sedm dětí,⁹¹⁾ byla tato zcela nepochybně dcerou Jana Černčického.⁹²⁾ Zemřela v roce 1562 a přežila tak svého manžela, zesnulého v roce 1557.⁹³⁾ Pro úplnost je třeba poznamenat, že Vilém z Valdštejna byl synem Jana Štěpanického z Valdštejna († 1506) a jeho manželky Anny Švihovské z Rýzemberka a na Lomnici nad Popelkou v Podkrkonoší seděl od roku 1524, kdy ji koupil od Jana Bělského z Kaříšova.⁹⁴⁾

Závěrem této části ještě jednu úvahu. Je zcela zjevné, že mezi dětmi Jana Černčického byly velmi značné věkové rozdíly. Již sama skutečnost, že nejmladší syn přišel na svět později než někteří vnuci, je poměrně pozoruhodná a signalizuje, že narození Janových dětí spadá nejméně do celého čtvrtstoletí, ne-li dokonce do ještě delšího období. Nabízí se proto myšlenka, že Jan byl ve skutečnosti ženat dvakrát, přičemž s první manželkou měl syna Arnošta a dceru Apolenu, ostatní děti pak zplodil s Magdalenou z Nestajova. Tuto zdánlivě čistě spekulativní hypotézu potvrzuje i vývod Apolenina vnuka, nejvyššího komořího Adama z Valdštejna († 1638), pořízený na počátku 18. století známým šlechtickým genealogem, hrabětem Františkem Helfridem Voračickým z Paběnic. Podle něj byli rodiče Apoleny Jan Černčický z Kácova a Johana ze Švamberka, prarodiče pak Jan Černčický z Kácova, Johana ze Šelmberka, Jan ze Švamberka a Benigna ze Stahrenberga.⁹⁵⁾ I když Voračický neuvádí své zdroje a jeho práce není zcela prosta omylů, nelze na základě této skutečnosti a priori vyloučit, že Apoleninu filiaci sestavil správně, na základě dnes již

91) Podle valdštejnské rodové genealogie byli dětmi Viléma a Apolonie Jan (* 1511), Johana (* 1513), Bedřich (* 1515), Jindřich (* 1517), Anna (* 1518), Zdeněk (* 1519) a Václav (* 1521). SOA Praha, fond Rodinný archiv Valdštejnů (= RAV), D – Valdštejniána, sign. X-L2, i. č. 2604, nestr.

92) Také v nedatovaném rozrodu lomnické větve Valdštejnů, pocházejícím zřejmě z 18. století, je Apolonie výslovně specifikována jako „*Joannis filia*“. RAV, D – Valdštejniána, sign. VIII-T, i. č. 2505.

93) Tato data se bezvýjimečně objevují v genealogických pramenech i literatuře – srovnej např. RAV, D – Valdštejniána, sign. VIII-T, i. č. 2505, nebo Dobřenský, i. č. 1178 (z Valdštejna).

94) DŽV 3, fol. A 5v – A 6r.

95) ANM, Sběrka rukopisů, sign. č. 40 (stará sign. III A 7), Codex Genealogicus, fol. 23v. Pokud je správný údaj o prarodičích z otcovy strany, jde o zcela novou, dosud neznámou generaci Černčických z Kácova, neboť za nejbližšího přímého předka Jana Černčického z Kácova († 1550) je dosud považován Arnošt, připomínaný do roku 1466. Jan ze Švamberka pocházel z hlavní větve rodu, seděl na Boru a zemřel v roce 1533.

neexistujících originálních pramenů. Každopádně zůstává tato otázka otevřena a až do případného objevení dalších informačních zdrojů nelze vyslovit jednoznačný soud.

III. Potomci Arnoštovi

Jak již bylo výše uvedeno, zanechali po sobě Arnošt Černčický z Kácova a Alžběta Malovcová z Pacova, zemřeli v první polovině čtyřicátých let 16. století, celkem pět dětí. O mladší dceři Apoleně písemné prameny po roce 1543 mlčí, starší Anna se později stala chotí rytíře Jana mladšího Kalenice z Kalenic na Škvořeticích a Leskovicích. Ten v roce 1556 vyznal, že je jí dlužen 250 kop grošů; tuto částku měli Anně do půl roku po jeho smrti splatit jeho dědicové a držitelé jeho statků.⁹⁶⁾ Jan sám byl synem Beneše z Kalenic a Johany z Tisové a v písemných pramenech se připomíná od roku 1536. 19. května 1568 sepsal závěť, kterou odkázal jmění dětem a manželce Anně potvrdil vdovské věno ve výši 750 kop grošů. Zemřel nepochybně ještě téhož roku, neboť závěť byla 11. listopadu vložena do zemských desk.⁹⁷⁾ Pozůstalá vdova Anna Černčická z Kalenic se připomíná ještě v roce 1570.⁹⁸⁾

Ze tří Arnoštových synů zanechal v dějinách nejvýraznější stopu prorozený Jan, vystupující zprvu, jak již bylo výše řečeno, i jménem svých nezletilých bratří. S ohledem na skutečnost, že plnoletosti dosáhl již před rokem 1543, a s přihlédnutím k faktu, že jeho plnorodý bratr Vilém přišel na svět až někdy na přelomu třicátých a čtyřicátých let 16. století, lze Janovo narození orientačně položit do rozmezí let 1520–1525. Jednou z jeho prvních starostí po převzetí rodinných statků se celkem pochopitelně stalo zajištění pokračování rodu. Vyhlédnutá nevěsta Kateřina Kraselovská z Kraselova byla sice méně urozeného původu než Jan, neboť pocházela

96) DZV 86, fol. L 16v.

97) DZV 16, fol. H 10r – H 13r. Jan mladší se v závěti odvolává na mocný list císaře Maxmiliána, vystavený ve Vídni 10. října 1565.

98) Dobřenský, i. č. 435 (Kalenice z Kalenic). Uvádí také, že Anna byla druhou Janovou manželkou, první měla být Kateřina Purkartová z Hořešovic, připomínaná v roce 1552. V zemských deskách se však tato údajná první Janova choť neobjevuje a nabízí se otázka, zda nedošlo k určitému zmatení informací – Martu Purkartovou z Hořešovic měl totiž za manželku Janův mladší bratr Jiří (po jeho brzké smrti se podruhé provdala za Zikmunda Chluma z Chlumu). Stejně tak nejistý je rovněž Dobřenským uvedený údaj, že druhým manželem ovdovělé Anny Kalenicové z Černčic se stal v roce 1570 jakýsi „Patecký“.

z řad nižší šlechty, sňatková spojení mezi panskými a rytířskými rody nebyla však ve své době nikterak výjimečná, což ostatně dokládá i sňatek Janovy sestry Anny.

Kateřina byla krom toho nevěstou dosti bohatou – spolu se sestrou Marianou byly jedinými dědičkami Václava Kraselovského z Kraselova, připomínaného v letech 1508–1543 na Žimuncích, Kraselově, Střele, Katovicích a Ústrašicích. Datum sňatku známe zcela přesně díky listu Kateřininy matky Apolonie Roubíkové z Hlavatec († 1565), která psala 6. prosince 1544 Petrovi z Rožmberka, že se svatba uskuteční v nejbližší úterý, tedy 9. prosince, a majíc nedostatek zvěřiny k slavnostní tabuli doufala, „že mě ráčíte zvěřetem opatřiti, neb sem se nadála u některých pánuov a přátel svých, že budu zvěřinú opatřena, ale zle jest se jim lov povedl“.⁹⁹⁾ 29. června 1546 pak Kateřina uzavřela se svou sestrou dohodu o vypořádání otcovského dědictví – o movité věci se obě šlechtičny rozdělily, ideální polovinu nemovitých statků, hradu Střela, tvrze Kraselov, pusté tvrze Stradaly a městečka Katovice se vším příslušenstvím přenechala Kateřina za 2.800 kop grošů svému švagrovi Václavovi Leskocovi z Leskovce. Tato částka byla snížena o 1.250 kop, což byla hodnota zástavního práva na tvrzi a vsi Loutkov, které Václav naopak postoupil Kateřině.¹⁰⁰⁾

Nedlouho po svém sňatku učinil Jan Černčický z Kácova poměrně razantní krok a prodal i jménem svých nezletilých bratří 13. února 1546 polovinu Borotína Benešovi Sendražskému ze Sendražic za 1.800 kop grošů.¹⁰¹⁾ Ačkoli byl prodej zanesen i do zemských desk, zůstal Borotín nakonec ještě nakrátko v rukou bratří Černčických – buď z prodeje na poslední chvíli přeci jen sešlo (třeba pro finanční nedostatečnost kupujícího), nebo Jan statek vyplatil nazpátek, dost možná vyženěnými penězi. Každopádně teprve 5. ledna 1548 prodali Jan a Arnošt i na místě Viléma panské sídlo v Borotíně s poplužním dvorem s poplužími, půl městečka Borotína s domy, krčmami a dvory kmecími, ves Lhotku Jindrákovu a dvory kmecí ve vsích Makově, Hořejším Dobřejově, Dolejším Dobřejově, Přestavlcích, Banově, Střeziměři a dílem podacího práva ve Střeziměři Janovi staršímu Hodějovskému z Hodějova, místosudímu království českého, za celkovou sumu 2.065 kop grošů.¹⁰²⁾ Mezitím, 15. října 1547, prodali

99) A. Sedláček: Hrady XI., Praha 1897, s. 231, s odkazem na třeboňský archiv – citovaná listina se však ve fondech Historica ani Cizí rody nenachází.

100) DZV 7, fol. L 24v – L 25r; DZV 46, fol. E 24r – E 24v; DZV 85, fol. B 17r.

101) DZV 46, fol. C 30r – D 1r

102) DZV 8, fol. H 22r – H 22v; DZV 47, fol. B 5v – B 6r.

bratři Černčičtí navíc Prokopovi Hajlovcovi z Polkovic ves Německé Záhoří za 700 kop grošů.¹⁰³⁾ Janovým sídlem se pak stal právě často již zmínovaný Loutkov – jako „*Jan Černčický z Kácova na Loutkově*“ vystupuje již mezi relátory usnesení známého bartolomějského sněmu v roce 1547.¹⁰⁴⁾ Šlo ovšem o nouzové a přechodné řešení, neboť loutkovská tvrz jistě zcela neodpovídala nárokům příslušníka panského stavu, navíc se jednalo o statek zápisný, k němuž právo svědčilo nikoli Janovi samotnému, nýbrž jeho choti. Již několik měsíců po definitivním prodeji Borotína, 1. června 1548, uzavřel proto Jan trhovou smlouvu s Jindřichem Střelou z Rokyc na Zruči (nad Sázavou) a koupil od něj zručské panství, zámek Zruč, městečko s kostelním podacím, pivovarem, sladovnou, mlýnem, clem z mostu a poplužním dvorem, vesnicemi Samechov, Jiřice, Pohled, v Slavošově 3 lidi a poustku a pustou ves Lipinu, to vše za cenu 3.050 kop grošů.¹⁰⁵⁾ Částečně mohla být tato suma pokryta prostředky získanými za postoupení několikrát již zmíněného zástavního práva na Loutkově – to Kateřina z Kraselova převedla 13. srpna 1548 na Jindřicha Kekuleho ze Stradonic.¹⁰⁶⁾

Ani na Zruči se ale Jan neudržel dlouho. Již 11. října 1550 uzavřel smlouvu o půjčce s Jiřím Kalenicí z Kalenic, bratrem svého švagra, a za poskytnutý obnos 2.000 kop grošů se zaručil právě zručským panstvím.¹⁰⁷⁾ Jan se tehdy poprvé nazývá „starší“ k odlišení od svého stejnojmenného strýce. Peníze ovšem nevrátil a patrně ani vrátit nemínil. Naopak, 10. června 1551 byla uzavřena smlouva trhová, podle níž prodal Jan Jiřímu zručské panství za stejnou částku, za jakou je koupil, tedy za 3.050 kop¹⁰⁸⁾ a zplnomocnil Bohuslava Šlejboru z Tisové a Viktorina Severina z Kapí Hory, aby mohli provést odpovídající vklad do zemských desk.¹⁰⁹⁾ Převod se ovšem uskutečnil až v roce 1553, kdy Jan Černčický přiznal u desk svůj dluh a ihned Jiřímu Zruč postoupil ve výše uvedené částce.¹¹⁰⁾

103) DZV 8, fol. H 7v – H 8r; DZV 47, fol. A 26v – A 27r.

104) SČ II., ed. A. Gindely – F. Dvorský, Praha 1880, s. 515. Jako relátor českého sněmovního usnesení se Jan objevuje i v letech 1549 a 1553. Ibid., s. 575 a 658.

105) DZV 47, fol. G 15v – G 16v; viz též DZV 8, fol. O 16v – O 17r.

106) DZV 85, fol. F 16r. Odhádání loutkovského statku z roku 1547 viz DZV 8, fol. C 21v – C 25v.

107) DZV 49, fol. A 15r a A 29r – A 30r.

108) DZV 50, fol. F 25v – F 27v.

109) DZV 49, fol. F 15r.

110) DZV 11, fol. D 9v – D10r (zápis je mřížován); DZV 86, fol. G 8r – G 9r.

Patrně nebude daleko od pravdy dedukce, že zcizení zručského zboží úzce souvisí se smrtí Janova stejnojmenného děda, pána na Kunštátu (zemřel 8. srpna 1550). Ten měl, jak bylo doloženo výše, pět synů, Arnošta, Bedřicha, Viléma, Diviše a Jana. Bedřich byl již za otcova života oddělen a vzdal se jakýchkoliv dalších nároků, Vilém nastoupil dráhu duchovního, a tak se o pozůstalost rozdělili Diviš, Jan a právě synové Arnošta, který zemřel ještě před otcem. Těm připadl samotný Kunštát – Jan se jako tamější pán připomíná právě při udělení plné moci k vkladu Zruče v roce 1551. Lze tedy s velkou pravděpodobností předpokládat, že právě dědictví po dědovi ho přimělo k prodeji mocensko-ekonomické základny v Českém království a přesídlení na Moravu.¹¹¹⁾ Nadále byl nicméně limitován skutečností, že na spravedlivý podíl na dědictví měli nárok i jeho mladší bratři, kteří se postupně ujali společně s ním správy ztenčeného kunštátského panství. Jan si zachoval vztah k Čechám, účastnil se například českého zemského sněmu v roce 1553, měl společně s bratry plat na městečku Miličíně a vsi Borku, který prodali v roce 1554 Kateřině Malovcové z Pacova na Borotíně,¹¹²⁾ a připomíná se ještě v českém tituláři z roku 1556.¹¹³⁾ Zemřel nepochybně před rokem 1558, kdy Kunštát prodávali již jen jeho mladší bratři.

Jan Černčický z Kácova zplodil s Kateřinou Kraselovskou z Kraselova dceru Alžbětu; pokud z manželství vzešly i další děti, nedožily se dospělosti. Alžběta se později stala manželkou Štěpána Španovského z Lisova, syna Oldřicha mladšího († 1553) a Magdaleny z Eycinku.¹¹⁴⁾ Po boku man-

111) Ačkoli si Černčičtí, jak vyplývá z dalších pramenů, určitý vztah k Čechám zachovali, již v padesátých letech 16. století tu nedrželi žádný majetek – srovnej např. berní soupis z roku 1557, v němž se z rodu Černčických objevuje pouze Apolena, vdova po Vilémovi Lomnickém z Valdštejna, a Janova manželka Kateřina z Kraselova, která ovšem přiznávala v čáslavském kraji toliko 100 kop grošů „z peněz na úroce“. Otto Placht: Odhad majetku stavů království českého z r. 1557. *Věstník Královské české společnosti nauk*, třída filosoficko-historicko-filologická, ročník 1947, číslo IV, Praha 1949, s. 48 (č. 23) a 57 (č. 3).

112) DZV 11, fol. E 26r.

113) NA Praha, Staré tisky, sign. IV C 44, *Formy a Notule Listuow wsse-liyakých gichž Stawowé w tomto Králowstwij Českém wuobec požijwagij*. Při tom také gest Wytisštěn: Tytulárz Stawuow Duchownijho y Šwětského. To obé od Mistra Mikulásse Ssúda z Semanína podlé Priuilegium od geho milosti Králowské gemu daného wydané a nynij wnowé pořádně zprawené M.D.Lvi. (= Titulář 1556), nestránkováno.

114) Jako dceru Jana Černčického z Kácova a Kateřiny z Kraselova specifikuje Alžbětu Bohuslao Balbino: *Miscellaneorum historicorum regni Bohe-*

želů trávil na tvrzi Velká Chyška, zhruba pět kilometrů severně od Pacova a šestnáct kilometrů severozápadně od Pelhřimova, zbytek svého života i ovdovělá Kateřina Kraselovská z Kácova. Podle Dobřenského se měla podruhé provdat za jakéhosi Vojtě. ¹¹⁵⁾ Ještě v roce 1575, kdy pohnala k menšímu zemskému soudu Markétu Kolovratovou z Roupova na Záběhlicích, vystupuje však s příjmením svého prvního a zjevně jediného chotě. ¹¹⁶⁾ Týž predikát se objevuje i na jejím náhrobníku, přeneseném ze starého, zaniklého chyšského kostela a druhotně zazděném na vnější straně presbytáře nového pseudorománského chrámu z roku 1898. Podle nápisu na tomto náhrobníku zemřela Kateřina v roce 1578 ve svatodušní úterý, tedy 20. května. ¹¹⁷⁾

Jak již bylo řečeno, byl Štěpán na zemském sněmu v únoru 1588 přijat do českého panského stavu, vzápětí, nejspíš ještě tého roku, ovšem zemřel. S Alžbětou zplodil, nakolik je známo, celkem pět dětí, dvě dcery a tři syny. Jedním z nich byl i Kryštof Arnošt, adresát listů, zmíněných v úvodu této studie. Synové se v roce 1589 (v červnu) zápisem do zemských desk přiznali k dluhu 2.500 kop grošů a povinnosti poskytovat své matce dále nespecifikovaný roční plat, přičemž plnění těchto povinností bylo pojištěno zástavním právem na tvrzi, poplužním dvoře a vesnici Chyšce a vsi Útěchovice. Podle připojené juxty byla Alžběta naživu ještě v roce 1593, kdy bylo zástavní právo převedeno na jiné statky a původní zápis formálně přetržen a vymazán. ¹¹⁸⁾ Jak bude doloženo dále, zdědila Alžběta skrovný majetek po svém strýci Arnoštovi, z tohoto dědictví jí však zřejmě vzešlo více nesnází než užítku.

miae. Decadis II. Liber II. Tabularium Bohemo-genealogicum, Pars I., Pragae 1867, nestr. (rodokmen hrabat z Vrtby a pánů Španovských z Lisova). Jako její prarodiče z otcovy strany uvádí sice nesprávně Jana staršího Černčického a Magdalenu „*de Nasakov*“ (sic!), čímž jednu generaci předků (Arnošta Černčického a Alžbětu Malovcovou z Pacova) vynechává, přesto samotná její filiace působí vcelku věrohodně.

115) Dobřenský, i. č. 506 (Kraselovský z Kraselova).

116) DZM 45, fol. E 48r.

117) Josef Soukup: Politický okres pelhřimovský. Soupis památek historických a uměleckých v království Českém XVIII., Praha 1903, s. 60 (uvedený text: „*Leta Panie 1578 v autery svatoduzsni umrzela urozena a stateczna pani Katerzina Czernczicka z Kraselova a tuto pochovana gest, dussi gegi racz Buh vsemohouci milostiw býti*“). Srovnej též svědectví Kryštofa Vratislava z Mitrovic a Jindřicha Benedy z Nečtin, rovněž vystavená v roce 1615 na žádost Kryštofa Arnošta Španovského z Lisova. NA Praha, Šlechtické průby, kart. 5, č. 90 (Španovský z Lisova), i. č. 366.

118) DZV 90, fol. P 29r – P 30r.

Podstatně méně zpráv se dochovalo o životě Arnošta a Viléma, mladších synů Arnošta Černčického a Alžběty Malovcové z Pacova. Jak bylo výše uvedeno, byli v době smrti svých rodičů oba bezdětní a rodové statky spravoval jejich starší bratr Jan. Již 25. června 1546 bylo ovšem zapsáno do českých zemských desk, že „úředníci pražští menší desk zemských na žádost přátel Arnošta Černčického z Kácova syna a dědice někdy Arnošta Černčického odtudž z Kácova léta sú ohledali i našli, že podle práva léta spravedlivá má”.¹¹⁹⁾ To znamená, že v roce 1546 dosáhl Arnošt fyzické dospělosti; tato skutečnost byla konstatována na základě úředního ohledání jeho sekundárních pohlavních znaků. Bylo mu tedy v té době asi mezi 16 a 20 lety, což umožňuje položit datum jeho narození celkem přesně do intervalu let 1526–1530. Mimochodem, praxe fyzického zjišťování plnoletosti byla již na konci 15. století právem kritizována jako nedůstojná a velmi záhy nato, v roce 1549, byla v novém zemském zřízení hranice plnoletosti pro muže šlechtického stavu explicitně určena na dvacet let.¹²⁰⁾

Nejmladší bratr Vilém byl podstatně mladší – 20. října 1556 páni a vladkové na plném českém zemském soudu „ráčili rozkázati dckami zemskými poznamenati, že sou se dožádali Václava z Valdštejna a na Lomnici, aby Viléma, sirotka po někdy Arnoštovi Černčickém z Kácova pozůstalém, v jeho právech, což by jemu kde a u koho náleželo, vopatřoval a právem jakžby toho koli potřebu uznali spravoval, na místě jeho a jemu k rutce se súdit a dobývati i práva vésti mohl“¹²¹⁾ a po brzké smrti pána z Valdštejna se ještě 23. března 1558 analogicky usnesli pověřit stejným úkolem Zdeňka Malovce z Malovic na Kamenici a zemského místosudího Albrechta Bryknara z Brukštejna.¹²²⁾ Teprve v roce 1561 byl Vilém konečně zletilý a udělil Janu Človíčkovvi z Popovic širokou plnou moc, aby jeho jménem přijímal peníze, vydával kvitance, kladl do zemských desk a nechával z nich provádět výmazy.¹²³⁾ S ohledem na výše zmíněnou, čerstvě platnou právní normu týkající se plnoletosti šlechticů se Vilém musel narodit v rozmezí let 1538–1541, tedy skutečně krátce před smrtí obou rodičů.

119) DZV 46, fol. E 12v.

120) Toto ustanovení se objevuje v článku F 12 zemského zřízení z roku 1549 – viz Codex juris Bohemici, Tomi IV. pars 1. sectio I., ed. Josef Jireček – Hermenegild Jireček, Pragae 1882, s. 222.

121) DZV 52, fol. D 14r. Zápis je mřežován.

122) DZV 53, fol. C 1v – C 2r.

123) DZV 55, fol. E 26v.

Arnošt s Vilémem zdědili v roce 1550 společně s nejstarším bratrem část kunštátského panství na Moravě. Jako hospodáři však tito příslušníci rodu Černčických patrně nevynikali, neboť záhy po Janově smrti vložil Arnošt v roce 1558 i na místě mladšího nedílného bratra Viléma celé panství, zahrnující hrad a město Kunštát, kostelní podací v Kunštátě a Sulíkově, vesnice Svrchotín, Martinova Ves, Sulíkov, Petrov, Makov, Roseč, Velká, Rudka u Kunštátu, Zbraslavec a veškeré příslušenství, do zemských desk Matyášovi Mincovi ze Žárušic.¹²⁴⁾

Prodejem kunštátského panství se Arnošt a Vilém fakticky dostali do pozice bezzemků. V šedesátých letech se z Moravy přestěhovali do Čech, k nimž si i po odchodu na Moravu zachovali určitý stav – lze tak soudit ze skutečnosti, že Arnošt se stejně jako jeho starší bratr Jan objevuje v seznamu příslušníků panského rodu v Čechách v tituláři z roku 1556.¹²⁵⁾ Navzdory své chudobě ovšem pochopitelně zůstali příslušníky privilegovaného panského stavu a jako takoví se v letech 1567, 1570 a 1571 objevují mezi účastníky českého zemského sněmu a mezi relátory sněmovních usnesení za panský stav; Arnošt sám se v této roli ocitl již v roce 1565.¹²⁶⁾ Na rozdíl od drtivé většiny ostatních šlechticů není u jejich jmen připojeno rozšíření predikátu „a na“, takže se zdá zjevné, že žádnými nemovitými deskovými statky tito příslušníci kounického rozrodu skutečně nedisponovali. S největší pravděpodobností prostě přežívali u svých šťastnějších příbuzných. V roce 1565 zažaloval Viléma Jan Rychnovský z Rychnova u komorního soudu za to, že mu nevrátil „*tulechu stříbrem i na pošvě pobitého*“, který si vypůjčil před Vánoci předešlého roku.¹²⁷⁾ Arnošt se zase objevuje v registrech téhož soudu v roce 1570 jako jeden z rukojmích za dluh Jana staršího Říčanského z Říčan Václavovi Holickému ze Šternberka.¹²⁸⁾ V roce 1568 nechal Vilém vložit Arnoštovi do zemských desk „*z lásky bratrské*“ svůj nepatrný nepatrný statek, „*ve vsi Malkovicích na Vondrovi, ve vsi Divišovicích na Říhovi, dvořích kmetcích s platy, což tu má, s těmi a jinými*

124) MZD II OL, kniha XXVII, s. 414-415, č. 8. Z příslušného zápisu explicitně ne plyne, že by byl Vilém v té době ještě nezletilý, je navíc třeba si uvědomit, že na Moravě platila v té době odlišná právní norma, zachycená v tzv. Knize Tovačovské – podle ní dosahovali příslušníci panského stavu zletilosti již dovršením šestnáctého roku věku.

125) TITULÁŘ 1556, nestránkováno.

126) SČ III., ed. A. Gindely – F. Dvorský, Praha 1884, s. 249, 387, 507, 613.

127) NA Praha, fond Komorní soud (= KS), i. č. 14 (Registra půhonná červená soudu komorního 1564 – 1570), fol. E 12r.

128) KS, i. č. 14, fol. X 17v.

povinnostmi i se vši[m] panství[m]“,¹²⁹⁾ který Arnošt ještě téhož roku prodal Oldřichovi Malovcovi z Malovic na Borotíně za 50 kop českých grošů.¹³⁰⁾ Oba bratři se připomínají ještě v tituláři z roku 1572.¹³¹⁾

V roce 1580 pohnala Alžběta Španovská z Kácova Bohuslava Šlejbor z Tisové k svědomí k zemskému soudu a dožadovala se, aby předložil mimo jiné svůj list, datovaný 30. března 1573, v němž měla stát slova: „*Kdež mám toho správu, že jest Pán Bůh ráčil povolati neboštka pana Arnošta Černčického z Kácova*“.¹³²⁾ Z toho vyplývá, že Arnošt zemřel na počátku roku 1573, nepochybně svobodný a bezdětný. Alžběta jako jeho neteř a blízká příbuzná se stala dědičkou jeho více než skrovného majetku, což jí ale přineslo nejednu nesnáz. V roce 1576 ji pohnali poručníci sirotků a statku po Janu Kalenicovi z Kalenic „*jakožto nápadnici a držitelkyni statku po někdy panu Arnoštovi Černčický[m] z Kácova*“ z půjčeného a nevráceného zlatého řetězu¹³³⁾ a o tři roky později žaloval Bohuslav Šlejbor z Tisové Alžbětu Španovskou z Kácova na Loutkově „*jakožto držitelkyni statku po někdy Arnoštovi Černčickým z Kácova strejci jejím krevním*“ z deseti kop grošů za „*koně svého holubovateho*“, kterého Arnoštovi půjčil a kterého mu tento až do své smrti nevrátil.¹³⁴⁾

Posledním mužským příslušníkem rodu v Čechách zůstal nejmladší bratr Vilém. Zachovalo se jeho svědectví ve sporu Václava Mlázovského z Těšnice a Viléma Lužanského z Lužné, vystavené na žádost Václava 27. ledna 1574. Ani v tomto listu není Vilém uváděn sezením na nějakém zboží a dost možná nedisponoval ani vlastním pečetidlem, neboť své svědectví nechal zpečetit Adama Kapouna ze Smřic („*nemaje své pečeti při*

129) DZV 16, fol. F 17v.

130) DZV 16, fol. G 24v – G 25r.

131) NA Praha, Staré tisky, sign. IV C 47, *Formy a Notule Listůw wsse-liyakých gichž gedenaždý w potřebach swých rozličnych platně potřebowati můž. Přitom také gest y Tytulář Stawuow Duchownijho y Swětského w nowě sebrany a wytisštěny. W Starém Městě Pražském, od Giřyka Czerneho w Impresy Dědičuow dobre paměti I. Gitčijnskeho, wedle Priuilegii od geho milosti Cysařské tymž Dědičuom na to daneho, aby žádný w tomto Králowstwij, ani w giných Zemijch k němu přináležejjících, pod pokutau w témž Priuilegium wyměřenau, toho Tytuláře netiskl. M.D.LXXII., nestránkováno.*

132) DZM 4, fol. B 37r.

133) KS, i. č. 30 (Registra pühonná k svědomí soudu komorního 1575–1579), fol. 145v. Arnošt je tu, zjevně nedopatřením, označen za Alžbětina bratra.

134) KS, i. č. 15 (Registra šerá pühonůw ku při soudu komorního 1577–1583), fol. J 7r.

sobě, dožádal sem se urozeného pána Adama Kapouna z Smiřic a v Králově Dvoře v Starém Městě pražském, že jest toto svědomí mé svou pečeti zapečetil, sobě a dědicům svým beze škody“).¹³⁵⁾ Naživu byl ještě v roce 1577, kdy byl 26. dubna u komorního soudu přítomen projednání své pře s Oldřichem Hodějovským z Hodějova, který ho pohnal z nevrácení dluhu ve výši 25 kop grošů.¹³⁶⁾ V dalším českém tituláři písaře komorního soudu Šebestiána Faulnara z Fonkenštejna, vydaném v roce 1589, se již nikdo z rodu Černčických neuvádí.¹³⁷⁾

IV. Potomci Bedřichovi

Jediným známým synem Bedřicha Černčického z Kácova a jeho manželky Žofie z Potštejna byl Jan, v písemných pramenech zpravidla uváděný s přídomkem „starší“ pro rozlišení od bratrance Jana Purkarta. Jak již bylo uvedeno, o jeho majetek a po smrti matky zřejmě i o něho samotného se staral strýc Diviš a po jeho smrti bratranec Václav. V únoru 1564 se Jan, „léta svá přirozená majíc“, na zasedání zemského soudu v Brně dožádal otcovského statku – podle rozhodnutí soudu mu měl být vydán a bratranec Václav měl „jakožto erb po panu Divišovi z Kácova, otci svým, kterýž ten statek ouřadu hejtmanskému věřil, zvoztalý z užívání statku počep pořádný učiniti“.¹³⁸⁾ Jestliže se na Moravě jako hranice zletilosti pro příslušníky panského stavu uznávalo 16 let, Janovo narození by mělo spadat na počátek roku 1548 či do doby krátce předtím.

Po rodičích převzal Jan Moravské Prusy, které se staly jeho sídlem, a k nim patřící nevelké panství. Zařadil se tak mezi spíše chudší příslušní-

135) ANM, Genealogická sbírka H, kart. H 10, z Černčic (Černčický z Kácova).

136) KS, i. č. 45 (Registra žlutá nálezová pühonná soudu komorního 1572–1585), fol. 145r – 145v. Vilém neměl v podstatě co uvést na svou obranu, proto komorní soud rozhodl, že je dotčenou částku povinen zaplatit ve standardní třítydenní lhůtě.

137) NA Praha, Staré tisky, sign. IV C 12, Tytulář Obsahugicy w sobě w Jazyku Českém předně: Formy Listůw wsseliyakých w potřebách Lidských: A Tytule Stawůw Duchownijch a Swětských. Potom y giné některé přidané wěcy w Českém y Německém Jazyku totiž: O Saudech Zemských Králowstwij Českého. O Pokutách wsseliyakých wedlé Zřjzenj Zemského. O Sčjtanj Aurokůw z Gisstin wedlé nařjzenj nowého. Obnowený a wydaný Odemne Ssebestyána Faulnara z Fonkensstejna Pjsaře při Saudu Komornijm Králowstwij Českého dle Priuilegium G. M. C. nato daného Aby žádný tohoto ani giného Tytuláře do Smrti mé newydával ani netiskl. Wytisštěný y Jana Ssumana w Starém Městě Pražském. Létha M.D.LXXXIX, nestránkováno.

138) PŮH, č. 724, fol. 86r. Srovnej také ibid., fol. 86v – 87r.

ky panského stavu. Po vzoru svého otce se ovšem dokázal výhodně oženit – jeho chotí se stala Barbora ze Zvole, dcera Bohuslava (Bohuše) ze Zvole na Goldštejně († 1530) a Kateřiny z Marejže. Táž Barbora přijala v roce 1568 svého manžela „na pravej jednostejnej spolek, totiž na hrad Goldštejn, na tvrz a městečko Kunovice s jich vším a všelijakým příslušenstvím, s volností libovolně dáti či poručiti majetek v hodnotě 10.000 zlatých“.¹³⁹⁾ Panství Goldštejn (dnes Branná), to jest hrad Goldštejn se Starým Městem, městečkem Goldštejn a jejich veškerým příslušenstvím a více než dvaceti vesnicemi však manželé nejpozději v roce 1570 prodali Karlovi staršímu ze Žerotína na Starém Jičíně¹⁴⁰⁾ – vklad do olomouckých zemských desk byl proveden teprve v roce 1575.¹⁴¹⁾

Manželství Jana staršího Černčického z Kácova na Moravských Prusích a Barbory ze Zvole netrvalo příliš dlouho – naposledy se Barbora se připomíná v červnu 1572.¹⁴²⁾ Koncem roku 1573 byla již mrtvá, neboť na listopadovém sezení zemského soudu v Brně pohnal Jana Barbořin příbuzný Bedřich z Náchoda na Dunajovicích z 5.000 kop grošů, které měly podle jeho soudu po Barbořině smrti právem připadnout jeho čtyřem dětem.¹⁴³⁾

Na náhlý konec poměrně krátce trvajících manželství reagoval Jan starší Černčický sepsáním testamentu, nesoucího datum 18. ledna 1574.¹⁴⁴⁾ Mocný list císaře Maxmiliána II. obdržel k tomuto účelu již 18. dubna 1573¹⁴⁵⁾

139) MZD III OL, kniha XXVIII, s. 10, č. 19. Jako Janova choť se Barbora připomíná již předešlého roku – viz PŮH, č. 704, Půhony olomoucké 24 (= Kniha půhonná a nálezová z let 1564–1568), fol. 271r – 272r. Goldštejnské zboží zdědila Barbora po bratru Václavovi – viz PŮH, č. 724, fol. 112v.

140) V roce 1570 obnovil císař Maxmilián II. na žádost Karla staršího ze Žerotína Goldštejnu právo pořádat ročně dva jarmarky. SALB, i. č. 122, Majestalia č. 287, fol. 352r.

141) MZD III OL, kniha XXIX, s. 64–65, č. 42.

142) PŮH, č. 724, fol. 165v.

143) PŮH, č. 753, Půhony brněnské 26 (= Kniha půhonná a nálezová z let 1570–1574), fol. 350r („Že jest nebožka paní Barbora ze Zvole, manželka jeho, přijímajíc jej dckami zemskými v městě Olomouci při právě zemským a soudu panským na spolek na statek svůj, že jest sobě s toho statku při tom spolku 10.000 kop vymínila, kteréžto sumě 5.000 kop dítky mé nahoře psané bližností po tejš paní Barboře ze Zvole lepší právo nežli on pan Jan Černčický z Kácova mají“). Další půhon v téže věci byl do zemských desk vepsán následujícího roku, na okraji je tu ale již připojena poznámka „Umřel pan z Káco[v]ja“, Ibid., fol. 426r.

144) MZD III OL, kniha XXIX, s. 73–75, č. 60.

145) MZD III OL, kniha XXIX, s. 73, č. 59.

– dost pravděpodobně již o něj císaře požádal právě v souvislosti s manželčinou předčasnou smrtí. Vzhledem k tomu, že jeho manželství zůstalo bezdětné, odkázal panství Kunovice Johance Žerotínské z Kácova na Starém Jičíně (nepochybně sestře¹⁴⁶⁾) a v případě, že by zemřela ještě před ním, výše jmenovanému Karlovi ze Žerotína a dětem, které s Johankou zplodil. Prokázal nicméně i vysokou míru rodové soudržnosti, když otcovské dědictví, tvrz a ves Bohdalice, ves Pavlovice, dvůr a ves Moravské Prusy a vsi Vážany, Boškůvky a Břevnovice, poručil svému bratranec Janovi Purkartovi mladšímu Černčickému z Kácova na Opatovicích, po jehož případné bezdětné smrti měl tento majetek připadnout dalším mužským příslušníkům rodu Černčických z Kácova. Naposledy se Jan jako žijící připomíná 28. února 1575.¹⁴⁷⁾ Smrt ho zastihla nepochybně ještě téhož roku, neboť jeho závěť byla do zemských desk vložena na tříkrálovém zasedání zemského soudu na počátku ledna 1576 v Olomouci.

Moravskopruského zboží se ve smyslu závěti ujal bratranec Jan Purkart, který je obratem prodal Hanušovi Petřvaldskému z Petřvaldu, kunovické panství pak převzala sestra Johana. Ta se za Karla staršího ze Žerotína, poprvé ženatého s Markétou Berkovou z Dubé, provdala již někdy v šedesátých letech 16. století – lze tak soudit ze skutečnosti, že jejich syn Viktorin se narodil v roce 1570 na Hustopečích. Celkem z manželství vzešli tři synové a čtyři dcery.

Zpravidla se uvádí, že Karel Jičínský ze Žerotína zemřel v roce 1600,¹⁴⁸⁾ avšak ve velmi spolehlivých zápiscích svého jmenovce, známého humanisty a stavovského politika, je zachycen jako nebožtík již k roku 1596.¹⁴⁹⁾ Ovdovělá Johana se po jeho smrti znovu provdala za rakouského svobodného pána Jiřího Koloniče, příslušníka původem chorvatského rodu. Ale již nedlouho po svatbě si „táž paní do svého muže stěžovala, že s ní ne-

146) František Helfrid Voračický z Paběnic sice uvádí, že Johana byla dcerou Jan Černčického z Kácova (syna Arnoštova) a Kateřiny z Kraselova, tomu ale jinak nic nenasvědčuje – ze skutečnosti, že se Johana stala dědičkou kunovického zboží naopak jasně vyplývá, že musela být velmi blízkou příbuznou zůstavitele. Viz ANM, Sbírka rukopisů, sign. č. 40, fol. 23v.

147) PŮH, č. 724, fol. 204r.

148) Viz např. Dobřenský, i. č. 1315 (ze Žerotína) či Sedláčkovovo heslo „ze Žerotína“ v OSN, díl XXVII., Praha 1908, s. 816.

149) Spisy Karla staršího ze Žerotína. Oddělení 1., Žerotínovi zápisové o soudě panském (= Žerotínovi zápisové), svazek 1., ed. Vincenc Brandl, Brno 1866, s. 49.

manželsky zachází a summou se v tom panu hejtmanovi zeti svému pronesla, že s ním býti nechce“. Adresát stížností, moravský zemský hejtman Jáchym Haugvic z Biskupic, manžel Johaniny dcery Magdaleny, se proto pokusil zaujmout úlohu zprostředkovatele a obrátil se písemně na pana Koloniče. Zároveň poručil poddaným na panství Kunovice, aby poslouchali jedině Johana jako svou dědičnou paní. Na to Jiří Kolonič reagoval velmi nedůtklivě, takže pan Haugvic 30. června 1600 na olomouckém svatojanském sněmu „stížil sobě do pana Jiřího Kolnitše, kterýž sobě pojal pani Johanku z Kačova, ženy jeho máteř a vdovu po nebožtíku panu Karlovi z Žerotína“.¹⁵⁰ Vášně pak poněkud opadly a již o pár dní později se na sněmu četlo „psaní pana Jiřího Kolnitše, již velmi netoliko uctivé, než pokorné a hrubě rozdílné od prvnějšího“.¹⁵¹ Ale již v roce 1602 se císař Rudolf obrátil na moravský zemský soud se žádostí, aby byla Johaně poskytnuta ochrana před manželem, který jí ubližuje, kdykoliv na Moravu přijede.¹⁵² Z toho je zjevné, že manželé žili odděleně – Johana na Kunovicích, Jiří v Rakousku. Johana zemřela mezi srpnem 1603, kdy Rudolf II. reagoval na její stížnost na Jana Parlagiuse ze vsi Sadů u Uherského Hradiště, a prosincem následujícího roku, kdy císař jmenoval komisaře ve sporu o její dědictví.¹⁵³ V roce 1609 její přeživší děti Viktorin, Vilém Bedřich, Marie Magdalena a Bohunka prodaly Kunovice Janu Jetřichovi z Kunovic.¹⁵⁴

V. Potomci Divišovi

Úplnou informaci o dětech, které Diviš Černčický z Kácova († 1563) zplodil s Kunhutou Černoorskou z Bosovic, alespoň o těch, které se dožily dospělosti, přináší závěť Albrechta Černoorského z Boskovic. Jeden z posledních příslušníků boskovického rodu, který zastával postupně úřad zemského podkomořího, nejvyššího zemského sudího a konečně nejvyššího komorníka, zemřel bezdětný, a proto ve svém testamentu z roku 1571 pamatoval kromě bratra Jana Šembery i na další své příbuzné, mimo jiné samozřejmě právě na děti své sestry Kunhuty. Bratřím Václavovi, Bernardovi a Janu Purkartovi Černčickým z Kácova odkázal obnos 21.000

150) *Žerotínovi zápisové*, svazek 1, s. 245.

151) *Žerotínovi zápisové*, svazek 1., s. 265.

152) NA Praha, fond Morava, i.č. 4836.

153) NA Praha, Morava, i.č. 5004 a 5236.

154) PŮH, č. 717, Půhony olomoucké 37 (= Kniha půhonná a nálezová z let 1609–1612), fol. 166v – 169v.

zlatých splatný do tří let a sestřám Anně, Marii a Kunhutě Černčickým z Kácova 1.000 zlatých, pokud se vdají. Zároveň byli tito příslušníci rodu Černčických z Kácova určeni náhradními univerzálními sukcesory Albrechtova majetku pro případ, že by vymřelo mužské i ženské potomstvo Jana Šembery i potomci dcer dalšího příslušníka rozrodu erbu hřebene, Jana z Boskovic na Moravské Třebové.¹⁵⁵⁾

Nejstarší Václav byl nepochybně zletilý již v okamžiku otcovy smrti v roce 1563, neboť tehdy mohl převzít správu sirotčího statku bratrance Jana. S ohledem na své mládí se v moravských veřejných záležitostech příliš neangažoval a v moravských zemských deskách se objevuje ojediněle.¹⁵⁶⁾ V závěti Albrechta z Boskovic z roku 1571 se jako žijící objevuje naposledy a lze nepochybně soudit, že v průběhu sedmdesátých let 16. století zemřel. S největší pravděpodobností již před 16. lednem 1574, kdy odkaz moravskopruského zboží směřoval ve prospěch jeho nejmladšího bratra. V témže roce pohnal sebranický farář Jana Purkarta Černčického z Kácova na Opatovicích i na místě jeho staršího nedílného bratra Bernarda za neodvácení desátku z rolí náležejících ke dvěma statkům ve Voděradech,¹⁵⁷⁾ což signalizuje, že správu rodového majetku již tehdy řídil právě Jan Purkart.

Poněkud záhadná je na první pohled skutečnost, že zcela v ústraní zůstal druhorozený Bernard, jehož jménem jednal v několika málo doložených případech mladší bratr. Nejpravděpodobněji může jít o důsledek jeho chatrného zdraví, popřípadě, dost možná, i méněcennosti intelektuální. Každopádně správa lysického panství i starost o zachování rodu připadly nejmladšímu Janu Purkartovi, který zdědil po smrti bratrance Jana staršího i Bohdalice, Pavlovice, Moravské Prusy, Vážany, Boškůvky a Břevnovice. Tento majetek ovšem vzápětí prodal, společně s vesnicemi Žabokrky a Pusté Tlustomanské, Hanušovi Petřvaldskému z Petřvaldu za 25.000 zlatých, což nechala v roce 1591 vložít Hanušovým potomkům do zemských desk Purkartova sestra Kunhuta Slavatová z Kácova.¹⁵⁸⁾ Jan Pur-

155) MZD III BR, kniha XXX, s. 40-43, č. 3 (do zemských desk byl testament vložen v roce 1573).

156) MZD III BR, kniha XXIX, s. 14-15, č. 31.

157) PŮH, č. 708, Půhony olomoucké 28 (= Kniha půhonná a nálezová z let 1573–1575), fol. 251v – 252r. Připojeným nálezem bylo dáno za právo žalobci.

158) MZD III OL, kniha XXX, s. 248-249, č. 95. Kunhuta tu vystupuje jako dědička po bratřech Bernardovi a Janu Purkartovi, které Bůh „prostředkem časné smrti z tohoto světa povolati ráčil“. L. Hosák: Historický místopis,

kart se také mohl pyšnit titulem královského truksase, uvedeném již na jeho listu z 27. června 1579, jímž se přiznal k moravskému zemskému landfrídu. K listu je také přivěšena jeho pečeť o průměru 37 mm s rodovým erbem a majuskulním opisem IAN PVRKHART CZERN CZYCZY ZKACOWA.¹⁵⁹⁾

Ani Jan Purkart se podle všeho netěšil pevnému zdraví, a tak si již v roce 1577 nechal od novopečeného císaře Rudolfa II. vystavit mocný list na svobodné odkázání majetku.¹⁶⁰⁾ To mu ovšem pochopitelně nikterak nebránilo v četných dalších transakcích s ním spjatých, v některých případech velmi zásadních. V roce 1581 koupil od poručníků dětí zemřelého Hanuše Haugvice z Biskupic († 11. srpna 1580) panství Chropyně s tvrzí, městečkem a pivovarem, hradem Nový Haugvicov, který v něm krátce předtím Hanuš s povolením císaře Rudolfa II. vystavěl, a vesnicemi Zářičí, Bochoř, Vlkoš, Plešovec, Žalkovice, Bezměrov a Hradisko.¹⁶¹⁾ Chropyňský zámek se stal jeho sídlem, jak dokazuje skutečnost, že již 2. září 1583 se v příznávacím berním listu, v němž vyčíslil počet svých poddaných na 354, tituluje jako „Jan Purkart Černčický z Kácova a na Chropyni“.¹⁶²⁾ V červnu 1584 pak naopak vložil i jménem staršího nedílného bratra Bernarda otcovské panství Lysice, totiž tvrz a ves Lysice s dvorem, pivovarem, štěpnicemi, zahradami, lukami, chmelnicemi, právem podacím a vesnicemi Voděrady, Kunčina Ves, Bedřichov, Hluboký, Chohobor, Kunčice, Lhotka, Stěchov, Oustup a Rosičku se vším, co jim v nich náleželo, do zemských desk Jindřichovi Březnickému z Náchoda.¹⁶³⁾

s. 304, klade prodej pruského zboží k roku 1574, kdy byl ovšem ještě naživu jeho předchozí majitel Jan starší Černčický z Kácova.

159) MZA Brno, fond A 1 – Stavovské listiny, č. 764 (staré 819). Purkartova držba dvorského úřadu se objevuje i v pùhonech z téhož roku – viz PÙH, č. 754, Pùhony brněnské 27 (= Kniha pùhonná a nálezová z let 1575 – 1579), fol. 444r, 456r, 467r aj .

160) MZD III OL, kniha XXIX, s. 138, č. 195.

161) L. Hošák: Historický místopis, s. 655. Do zemských desk bylo chropyňské zboží zapsáno teprve v roce 1596 Janově sestře Kunhutě Slavatové z Kácova, a to v souvislosti s postupem tohoto zboží Bernardovi Pražmovi z Bílkova, k němuž ve skutečnosti došlo již o rok dříve. MZD III OL, kniha XXXI, s. 299-300, č. 15 a 16.

162) MZA Brno, fond A7 – Příznávací berní listy 1528 – 1623, kart. 1, č. 9. V listině se Jan Purkart opět tituluje jako císařský truksas. Na listu je přítlačena špatně čitelná Purkartova sekretní pečeť s papírovým krytem.

163) MZD III OL, kniha XXIX, s. 124, č. 166.

Velmi záhy po prodeji Lysic Bernard zemřel a také zdraví Jana Purkarta se postupně zhoršovalo. Proto sepsal 7. dubna 1585 na Chropyni závěť, která byla do zemských desk společně s císařským mocným listem vložena v lednu 1587. Veškerý svůj majetek odkázal „z lásky ujcovské“ Janovi z Boskovic a na Třebové, nejvyššímu sudímu markrabství moravského, a jeho mužským potomkům. Purkartovu matku Kunhutu z Boskovic měl přitom Jan po zbytek jejího života slušně živit a jeho pozůstalé manželce Alžbětě z Krajku (datum jejich sňatku nelze na základě dochovaných pramenů přesněji stanovit) měl až do jejího nového sňatku vyplácet ročně 1.200 zlatých. Nicméně vzhledem k tomu, že Jan z Boskovic v té době žádné děti neměl a dosti zjevně se schylovalo k naprostému vymření rodu pánů erbu hřebeňe, určil Jan Purkart i náhradní sukcesory, a sice syny své sestry Kunhuty s Jindřichem Slavatou z Košumberka a Viktorina, syna Karla staršího ze Žerotína na Starém Jičíně. Pohřben si přál být v Olomouci u svatého Michala nebo v Brně.¹⁶⁴⁾

Krátce po sepsání závěti Jan Purkart skutečně zemřel. Došlo k tomu ještě v roce 1585, neboť již 4. září byl z královské kanceláře vydán mocný list „urozené Alžbětě Krajířové z Krajku, pozuostalé vdově po neboštitkovi Janovi Purkartovi Černčickýmu z Kácova“.¹⁶⁵⁾ Jím vymřel rod pánů Černčických z Kácova po meči.¹⁶⁶⁾ Zanechaný majetek však v rozporu s ustanovením výše zmíněné závěti Janovi z Boskovic nepřípadl. Svých práv na rodové statky se totiž nemínila vzdát Purkartova sestra Kunhuta, která v červnu 1587 vložila do zemských desk odpor proti zmíněnému poslednímu pořízení a dožadovala se jeho neplatnosti jako „pořízení jí na škodu nepořádně učiněného“.¹⁶⁷⁾ Nakonec v podstatě dosáhla plného úspěchu, neboť stárnoucí a bezdětný Jan Třebovský z Boskovic († 1589) se zřejmě dědictví vzdal a nároky Viktorina ze Žerotína byly smluvně kompenzovány jednorázovým vyplacením částky 5.000 zlatých. Příslušná dohoda byla uzavřena 17. března 1588.¹⁶⁸⁾ Kunhuta zároveň stáhla svůj odpor.¹⁶⁹⁾ Jako dědička po Janu Purkartovi musela pak řešit i jeho dluhy, tak v roce 1591

164) MZD III OL, kniha XXIX, s. 138-140, č. 196.

165) SALB, i. č. 126, Erbovní listy a privilegia č. 89, fol. 131v.

166) Pokud ho ovšem nepřežil v Čechách žijící bratranec Vilém; to se však nejví pravděpodobně, neboť ten se naposledy připomíná v roce 1577.

167) MZD III OL, kniha XXIX, s. 146, č. 206.

168) SOA Třeboň, fond Rodinný archiv Slavatů z Chlumu a Košumberka (= RAS), Listiny, i. č. 22.

169) MZD III OL, kniha XXX, s. 158-159, č. 11

ji vyzval Štěpán z Eycinku, aby splatila 1.000 zlatých, které Janu Purkartovi svého času půjčil.¹⁷⁰⁾

Kunhuta byla již v této době chotí Jindřicha Slavaty z Chlumu a Košumberka, a to nejpozději od roku 1578, kdy svému choti půjčila 10.000 zlatých.¹⁷¹⁾ Jako orientační datum jejího úmrtí se někdy uvádí rok 1603.¹⁷²⁾ Přesněji je lze datovat na základě jejího kšaftu, jímž veškerý svůj majetek odkázala synovi Divišovi Lacembokovi Slavatovi z Chlumu a dcerám Boženě, Magdaleně a Alžbětě. Pořízení je datováno na Košumberce 2. prosince 1602,¹⁷³⁾ do zemských desk bylo vloženo 24. října 1603.¹⁷⁴⁾ Smrt nastala v době mezi těmito daty, přičemž na základě dobové praxe lze důvodně předpokládat, že k ní došlo blíže datu ad quem, tedy v roce 1603. Kunhutin manžel Jindřich Slavata zastával v roce 1590 úřad moravského místokomorníka, v letech 1591 a 1593 je doložen jako místosudí. Na sklonku života se z Moravy odstěhoval a zemřel 14. ledna 1599.¹⁷⁵⁾ Za zmínku jistě stojí, že právě Jindřich byl v souladu se závětí Viléma z Valdštejna od roku 1595 poručníkem jeho syna, budoucího frýdlantského vévody Albrechta Václava Eusebia z Valdštejna.

O další sestře Marii se v písemných pramenech neobjevují další zmínky. S ohledem na skutečnost, že se nedomáhala svých práv společně s Kunhutou, lze uvažovat o tom, že buď zemřela ještě před Janem Purkartem, nebo vstoupila do kláštera. Pokud jde o Annu, podle veškeré dostupné literatury se stala převorkou ženského premonstrátského kláštera v Nové Říši. Úřad měla nastoupit někdy kolem roku 1579 a zastávat ho až do roku 1596, kdy všechny novoříšské jeptišky kromě ní podlely morové epidemii a ona sama přešla do Prahy a posléze do západočeského Chotěšova.¹⁷⁶⁾ Sympatiím se převorka sice dozajista těšila v samém městečku Nová Říše, jemuž v roce 1595 potvrdila privilegia,¹⁷⁷⁾ klášter však pod jejím vedením

170) RAS, kart. 2, i. č. 72, sign. II E 1.

171) RAS, Listiny, i. č. 19. Listina je datována 17. prosince.

172) Dobřenský, i. č. 176; Janovský, kart. 27, „z Kácova, Černčický“.

173) RAS, Listiny, i. č. 26.

174) DZV 132, fol. A 29r–B 4r. Mocný list Rudolfa II., datovaný 26. února 1599 je přepsán na fol. A 28r – A 29r.

175) Žerotínovi zápisové, svazek 1., s. 4.

176) Gregor Wolny: Kirchliche Topographie von Mähren. II. Abtheilung. Brünn Diöcese, III. Band, Brünn 1860, s. 413; L. Hosák: Historický místopis, s. 38.

177) L. Hosák: Historický místopis, s. 39.

chátral morálně i ekonomicky.¹⁷⁸⁾ Žila údajně ještě v roce 1630; Dvořáček uvádí, že zemřela v roce 1638.¹⁷⁹⁾

Bližší studium archivních materiálů nicméně ukazuje, že tvrzení o příslušnosti novoříšské převorky k rodu pánů z Kácova je zřejmě nutno revidovat. Domněnka o totožnosti „Anny Černické“, která klášter prokazatelně řídila v osmdesátých letech 16. století, s dcerou Diviše Černčického z Kácova se totiž opírá pouze o podobu příjmení. To je jistě argument možný, sám o sobě ovšem bezesporu nedostačující. Tím spíše, že příjmení převorky se nevyskytuje pouze ve tvaru „Černická“, ale také „Černecká“, popřípadě „Černovská“, nikdy však „Černčická“. V četných materiálech se také v souvislosti s ní nikdy neobjevuje šlechtický predikát a nikdy nepoužila osobní pečeť.¹⁸⁰⁾ Rozhodujícím důkazem, že tato jistě zajímavá postava do rodokmenu Černčických z Kácova nepatří, se jeví koncepty listů z roku 1597, jimiž se obrací na jakéhosi Petra Krejčího slovy „*bratrane můj*“ a na dalšího poddaného Marka Kováře „*Marku můj vzláště v Pánu Bohu milej*“.¹⁸¹⁾ Tato oslovení se zdají nade vší pochybnost signalizovat, že převorka novoříšského kláštera vůbec nepocházela ze šlechtického rodu, tím méně pak z jedné z větví starožitného rozrodu Kouniců. Spíše se zdá, že její příjmení je odvozeno od relativně nedaleké vsi Černic na telčském panství.¹⁸²⁾

178) Již v roce 1585 jí zábrdovský opat Ambrož adresoval důtklivý list, v němž kritizoval některé nešvary, jež v klášteře panovaly, a požadoval nápravu. Připomínal jí, že „*sem Vás z nemalou domluvou v tom několikrát srdečně a pravě otcovsky napomenul i přikázal, abyste těch děveček, kderý k zákonu bejti mají, k pasení sviní a spravování krav i telat nepotřebovali, než aby v čistotě a v pobožnosti, tak, jakž za starodávna bývalo, k zákonu se cvičily, neb to dobře znáti můžete, že děvečka Pánu Bohu oddaná na poli mezi pastuchy se ničemu dobrému nenaučí*“ a že „*sem Vám tolikéž množstvíkrát přikazoval, abyste do kláštera spředu i pozadu mlynáře, sedláky ani žádných těch starých klevetných bab, kderýž nic jiného než klevety a lži spravují, nepouštěli, neb mezi pannami Pánu Bohu oddanými takoví lidi ani pozadu do klášterův panenských fortny bejvati nemají, neb za tou příčinou jsou napřed dvíře a k tomu i mřtze udělaný, aby každéj přijda své potřeby skrze mřtze oznamovati a panny na klášteře aby při pokoji zůstati mohly*“. MZA Brno, fond E 58 – Premonstráti v Nové Říši, Akta, č. 1, fol. 6-7. Poměry se však nezlepšily, takže v roce 1589 přišla Anně nová výtka stran vína a novícek od Ambrožova nástupce Kašpara. Tamtéž, č. 8.

179) OSN VI., s. 615; Janovský, kart. 27, „z Kácova, Černčický“; B. Dvořáček: Co víme o Janu Černčickém z Kácova, s. 207.

180) Další vlnu sporů absolvovala Anna v letech 1595 – 1599.

181) MZA Brno, E 58, Akta, č. 8.

182) Určitý vztah Anny k Černicím naznačuje i G. Wolny: Kirchliche Topographie II.3., s. 413. Ten také uvádí, že mnohá klášterní práva převedla na své příbuzné.

VI. Potomci Janovi

Poměrně nejméně informací se dochovalo o descendentech Jana mladšího Černčického z Kácova († 1561) a Apoleny z Tetova. Vzápětí po Janově smrti, v červnu 1561, bylo zemskému hejtmanovi na soudu dáno naučení, aby sirotčí statek prodal Divišovi Černčickému z Kácova, přičemž z trhové sumy měl zaplatit všechny Janovy dluhy. Kromě toho bylo rozhodnuto, že „sirotci, vobě dcerky nebožtíkovy, mají při paní matce do dvou let zvostati a pan hajtman na vychování jich paní mateři jejich každý rok 300 kop grošů dáti“.¹⁸³⁾ Jak již bylo výše uvedeno, provdala se ovdovělá Apolena záhy po Janově smrti za Zdeňka Kavku Říčanského z Říčan. V únoru 1565 se správy sirotčího majetku domohl bratranec Václav Černčický, přičemž zemští soudci konstatovali, že „dcerky páně Janovy malé sou a pan Zdeněk Kavka na místě paní manželky své a mateře těch sirotkuv se podvoluje při sobě bez všeho na ně vydávání chovati“.¹⁸⁴⁾ V roce 1567 se pak císař Maxmilián obrátil na moravský zemský soud s příkazem, aby byly Janovy dcery spravedlivě opatřeny.¹⁸⁵⁾

Ze dvou zmiňovaných Janových dcer Ludmila zemřela ještě jako dítě, druhá, Magdalena, pak po dosažení dospělosti v červnu 1571 požádala o vydání otcovského majetku, v čemž jí bylo zemským soudem vyhověno.¹⁸⁶⁾ 29. srpna 1574 se pak provdala za českého šlechtice Karla Žampacha z Potštejna, pána na Žamberce, Přestavlkách, Žampachu a Libchavě, syna Zdeňka z Potštejna († 1562) a jeho manželky Aleny z Valdštejna. Svému manželovi porodila tři syny a dvě dcery. Vzhledem k tomu, že oba přeživší synové Adam Felix a Karel Zdeněk se strýci Zdeňkovi Žampachovi poděkovali z poručenství až v letech 1611, resp. 1612,¹⁸⁷⁾ museli se

183) PŮH, č. 724, fol. 57v.

184) PŮH, č. 724, fol. 95r. Do pŮhonných knih byla zároveň zapsána „Paměť že se jest pan Zdeněk Kavka z Říčan podvolil, cožkoli paní manželka jeho po smrti nebožtíka pana Jana z Kácova manžela svého sirotkóm náleží toho k sobě přijala, že to všecko vydati chce“.

185) NA Praha, Morava, i.č. 1009.

186) PŮH, č. 724, fol. 157r („Naučení panu hetmanovi o sirotka a statek po nebožtiku panu Janovi Černčickým z Kácova zůstalého dané. Poněvadž panna Manda léta svá přirozená majíc před jeho milost pana hejtmana a jich milost pány soudce předstoupila a toho žádá, aby jí statek po panu otcem jejím pozůstalý puštěn a vydán byl, má jí pan hejtman toho statku na penězích, na listech, na klínotech podlí investáře (sic!) postoupiti a počet pořádné učiniti. A ona přijmouc to k sobě pana hejtmana s toho kvitovati“).

187) DZV 135, fol. G 14v a P 1v.

narodit až kolem přelomu osmdesátých a devadesátých let 16. století a do stejné doby je tedy třeba klást Magdalenino úmrtí. Po její smrti se Karel v roce 1595 znovu oženil s Johanou Kapounovou ze Svojkova a zemřel v roce 1597.¹⁸⁸⁾

VII. Závěr

Co zbývá dodat? Páni Černčičtí z Kácova patřili ke starobylým českým panským rodům a nepochybně sehráli v českých a moravských dějinách svoji úlohu, byť nikterak zásadní. Pozornost zasluhují zejména osudy jednotlivých příslušníků rodu v 16. století, kdy jejich působnost do určité míry oscilovala mezi Čechami a Moravou. Ještě v tomtéž století však Černčičtí v mužské linii vymřeli jako první a před Bílou Horou jediná větev kounického rozrodu.¹⁸⁹⁾

Dochované písemné prameny, jakkoli žalostně neúplné, dávají přeci jen možnost učinit si rámcovou, nicméně celkem jasnou představu o životě politicky i ekonomicky druhořadých členů panského stavu v předbělohorské době. Potvrzují některé obecně známé skutečnosti, jako například právně neomezenou geografickou mobilitu české šlechty v rámci korunních zemí.¹⁹⁰⁾ V neposlední řadě také důkladné seznámení s těmito prameny umožňuje celkem uspokojivou rekonstrukci genealogického rozrodu Černčických, v dosavadní literatuře podávaného jen neúplně a v mnoha případech rozporuplně či zcela nesprávně.

Pozoruhodnou se nepochybně jeví také skutečnost, že ačkoli Jan Černčický z Kácova († 1550) zanechal pět synů, vymřel rod v mužské linii již

188) Dobřenský, i. č. 608 (Makovští); viz též Sedláčkovo heslo „Žampach z Potštejna“ v OSN XXVII., s. 753-755.

189) Někdy se uvádí, že kolem roku 1600 vymřel i příbuzný rod pánů z Újezdce. Jeho zchudlí příslušníci se však připomínají ještě v první polovině 18. století, jakkoli jejich přímá genealogická návaznost na předbělohorské Újezdecké nebyla doposud spolehlivě rekonstruována.

190) Srovnej Karel Malý a kol.: Dějiny českého a československého práva do roku 1945, Praha 1999, s. 62, uvádějící, že „*čeští a moravští feudálové se mohli usazovat v kterékoli ze zemí České koruny bez dalšího*“. Otázka usazování českých, moravských, slezských a lužických šlechticů v dalších korunních zemích by si nicméně do budoucna zasloužila soustředěnější pozornost. Četné indicie vedou totiž spíše k závěru, že právně neomezená možnost stěhování a zakupování statků v rámci celé České koruny se omezovala pouze a jen na šlechtice české. K tomu nejnověji Marek Starý, *Ius incolatus*. Několik poznámek k českému právu obyvatelskému v době předbělohorské. *Právník* 12/2006, s. 1452-1466.

generací jeho vnuků. I Černčické lze tedy zahrnout mezi četné případy, dokumentující zajímavý demografický jev, a sice vymírání starobylých českých panských rodů ve druhé polovině 16. a na počátku 17. století. A stejně jako v mnoha jiných případech, i v případě Černčických jde biologický úpadek ruku v ruce s úpadkem ekonomickým. Ten sice nenabral takový spád, jaký je možno sledovat u některých dalších aristokratických rodin, přesto je zcela zřejmé, že to byl právě Jan, v jehož osobě dosáhli Černčičtí svého majetkového i společenského vrcholu. Z jeho synů a vnuků si někteří dokázali udržet slušný životní standard, vcelku odpovídající jejich původu, někteří dosáhli i na méně významné posty ve stavovské zemské správě (zde je třeba vzpomenout především syna Diviše, předsedícího moravského zemského soudu). Jiní naproti tomu upadli do naprosté bezvýznamnosti. Celkově se však žádný osobnosti svého otce, respektive děda nepřiblížil. Jistě, není sporu o tom, že několikerá dělení rodového majetku neposkytovala jednotlivým dědicům ideální výchozí pozici. Naproti tomu ale i sám Jan se do role majetkově rozhodně nadprůměrně zajištěného aristokrata vypracoval vlastními schopnostmi, dědictví po předcích mu na cestě vzhůru pomohlo toliko menší měrou. Historie rodu Černčických z Kácova v necelém posledním století jeho existence tak zapadá do již dříve rozpracovaného demografického modelu populačního vývoje českého panstva v 16. – 18. století.¹⁹¹⁾

Úplně na závěr lze snad vyjádřit naději, že i tento příspěvek mohl do určité míry přispět k poznání předbělohorské aristokracie a zapadnout jako malý kamínek do mozaiky jejího novodobého historiografického zpracování.

191) Jaroslav Honc: Populační vývoj šesti generací 125 českých panských rodů v letech 1502–1794. *Historická demografie* 3, 1969, s. 20-51.

Příloha 1:

Svědectví purkmistra a rady města Kunštátu o náhrobnících v kostele sv. Stanislava

My, purgmistr a rada města Kunštátu, známo činíme tímto listem všem vůbec a zvláště kdež by toho potřeba kázala, že sme v kostele svatého Stanislava viděli erb urozeného pána pana Jana Černčického z Kácova na kamenu ve zdi postaveném s obrazem a s literami těmito vytesanými. Léta Páně 1550 v pátek před svatým Vavřincem umřel urozený pán pan Jan Černčický z Kácova a na Kunštátě rač Pán Bůh duši jeho milostiv bejti. Druhý kámen na hrobě ležící s erbem vytesaný pánův Žehušických z Nestajova s tímto nápisem aneb vytesáním. Léta Páně 1552 umřela urozená paní paní Mandalena z Nestajova na den svaté panny Juliany manželka urozeného pána pana Jana Černčického z Kácova a na Kunštátě, Pán Bůh rač milostiv bejti duši její. Třetí kámen na hrobě s vytesaným erbem jich milostí pánův z Kácova, s tím nápisem Léta Páně 1563. v středu před svatým Duchem umřel jest urozený pán pan Diviš Černčický z Kácova a na Lisycích jehožto duši Pán Bůh rač milostiv býti. Čtvrtý kámen v témž kostele jest se našel na hrobě s tímto nápisem Léta Páně 1561 v outerek przed svatým Pavlem na víru obrácení umřel urozený pán pan Jan Černčický z Kácova a na Vopatovicích Je: Du: P. A že to všeckno tak jest to přijímáme k svému svědomí a duši pro lepší toho jistotu pečeti města našeho toto svědomí sme spečetili jehož jest datum v městě Kunštátě v čtvrtek po památce svaté panně Dorotě Léta Páně 1616.

Adresa:

Svědomí ku potřebě urozenému pánu panu Kryštofovi Arnoštovi Španovskému z Lisova a na Lutkově, od nás purgmistra a rady města Kunštátu tu kdež je čísti a slyšeti náleží.

NA Praha, fond Šlechtické průby, kart. 1, č. 14 (Černčický z Kácova), i. č. 87.

Příloha 2:

Svědectví Mstidruha Václava Malovce z Malovic o předcích Alžběty Španovské z Kácova

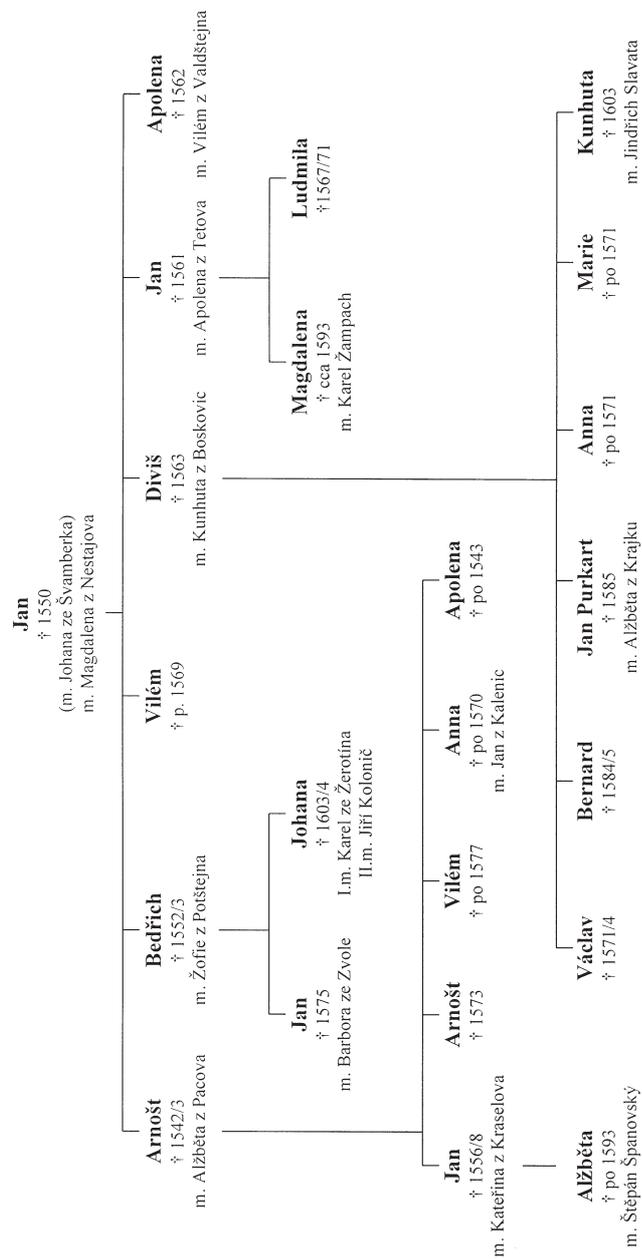
Já, Mstidruh Václav Malovec z Malovic a na Nasavrkách, známo činím tímto listem všem vůbec a zvláště kdyby toho potřeba kázala, že sem to za živobytí dobré paměti urozeného a statečného rytíře pana Voldřicha nejstaršího Malovce z Malovic a na Borotíně, strejce svého vlastního a krevního, v letech věku jeho 78, bejvajíc při něm začastý na zámku Borotíně slejchával i také přípisy někderých pamětí platných poctivým lidem náležejících mně ukazovával. I to říkával, že před léty a za živobytí někdy paní Kateřiny z Pacova, paní mateře jeho, dostavši jeden z pánů pánů Černických z Kácova paní Alžběty z Pacova, vlastní strejny paní mateře jeho, po ní polovici Borotína s jeho příslušenství[m] jest v věně dostal a potom v témž Borotíně sídlo panský sobě vystaviti dal a tu do smrti svej někdeří pání Černičští z Kácova bytností svou bejvali. Jakož že jest též znal pána, pana Jana z Kácova, kderýž jest měl za manželku poslední paní Kateřinu z Kraselova, vlastní paní mateř někdy dobré paměti paní paní Alžběty Španovský z Kácova, kderouž měl za manželku pán, pan Štefan Španovský z Lisova a na Loutkově. A týž pan Jan z Kácova že jest byl syn pana Diviše z Kácova, kderýž měl za manželku paní Kunu z Bozkovic, z níž posel tento pan Jan z Kácova, jakož pak na kameních hrobových v témž kostele borotínským, v němž se z mužskýho i ženskýho pohlaví z rodu pánů Černických z Kácova nemálo jich pochovávalo, paměti se nacházeli. Až potomně, když jest týž Borotín z sídlem panským i s kostelem od ohně k zmaření a skáze přišel, takové kameny hrobové od prudkosti vohně k zrušení a k spilání (sic!) jest přišlo. I to sem ještě před rokem od starých lidí tu v Borotíně slejchal, že ještě nějaké kusy téhož kamení hrobového paměti pánů z Kácova se při témž chrámě Páně nacházely, kderěž potom při stavění věže pro zvony mezi jiný kamení do zdi jest vobráčeno. A což tuto svědčím, to že jest v pravdě tak, to přijímám k své víře a duši. Čehož pro lepší toho jistotu toto mé svědomí pečeti svou vlastní sem upečetil, jehož jest dato v středu po neděli Reminiscere léta 1616.

Adresa:

Svědomí ode mne Mstidruha Václava Malovce z Malovic a na Nasavrkách ku potřebě urozenému pánu panu Kryštofovi Arnoštovi Španovskému z Lisova a na Loutkově tu kdež je čísti a slyšeti náleží.

NA Praha, Šlechtické průby, kart. 5, č. 90 (Španovský z Lisova), i. č. 366.

Rodokmen Černických v 16. století

Pečeť Bedřicha Černického z Kácova (1547)
SOA Třeboň, fond Cizí statky, kart. 27,
sign. Vrchoslavice II 114 A 2, i.č. 206.